

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

İşletme Anabilim Dalı

**MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ
ÖĞRENCİLERİNİN ÜNİVERSİTE VE MESLEK
SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN
TESPİTİ''İSTANBUL İLİ AVRUPA YAKASI
UYGULAMASI''**

Yüksek Lisans Tezi

Arzu DEMİR

Danışman
Prof. Dr. Burhan ÇİL

İstanbul – 2021

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Arzu DEMİR

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Üniversite ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Tespiti 'İstanbul İli Avrupa Yakası Uygulaması'

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : İşletme

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 26/07/2021

Sayfa Sayısı : 79

Tez : Prof. Dr. Burhan ÇİL

Danışmanları

Dizin Terimleri : Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Üniversite tercihi, Meslek seçimi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencileri

Türkçe Özet : Bu araştırmanın amacı, 2020-2021 eğitim öğretim döneminde İstanbul ili Avrupa yakasında bulunan mesleki ve teknik anadolu lisesinde okuyan 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek seçimlerini etkileyen faktörlerin (kişisel, sosyal ve ekonomik) neler olduğunu tespit etmektir. Evrenini İstanbul İli Avrupa yakasında bulunan mesleki ve teknik anadolu liselerinde okuyan 11. ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem, basit rastgele örnekleme yoluyla seçilmiş 1395 öğrencidir. Bu araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Çeşitli demografik değişkenlere göre katılımcıların anket sorularına verdikleri cevapların yüzdeler ve frekans değerleri çapraz tablo analizi ve ki kare testi ile analizi yapılmıştır. Bu araştırma ile

ilgili istatistiksel analizler de yapılacak söz konusu hipotez testlerinde anlamlılık seviyesi $\alpha=0,05$ alınmıştır.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Arzu DEMİR

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

İşletme Anabilim Dalı

**MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ
ÖĞRENCİLERİNİN ÜNİVERSİTE VE MESLEK
SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN
TESPİTİ''İSTANBUL İLİ AVRUPA YAKASI
UYGULAMASI''**

Yüksek Lisans Tezi

Arzu Demir

**Danışman
Prof. Dr. Burhan ÇİL**

İstanbul – 2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Arzu DEMİR

...../.../2021

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Arzu DEMİR' in Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Üniversite ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Tespiti 'İstanbul İli Avrupa Yakası Uygulaması' adlı tez çalışması, jürimiz tarafından İşletme anabilim dalı, İşletme bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

İmza

Prof. Dr. Burhan ÇİL
(Danışman)

Üye

İmza

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Üye

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Atila HAZAR

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

... / ... / 2021

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, 2020-2021 eğitim öğretim döneminde İstanbul ili Avrupa yakasında bulunan mesleki ve teknik anadolu lisesinde okuyan 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek seçimlerini etkileyen faktörlerin (kişisel, sosyal ve ekonomik) neler olduğunu tespit etmektir.

Konuyla ilgili ilk olarak literatür taraması yapılmıştır. Yapılan literatür taramasından ardından tezin hipotezleri ve belirlenen hipotezlere göre öğrencilere uygulanan anket oluşturulmuştur. Üniversite ve meslek seçimlerini etkileyen etkenlerden, anne-babanın eğitim durumu, anne babanın mesleği, ailenin ekonomik yapısı, öğrencilerin cinsiyetleri, şu an okumakta oldukları alanla meslek seçimi arasındaki ilişkiyi araştırmada elde edilen bulgularla objektif bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Gençlere karar verme sürecinde ailelerin, rehberlik uzmanlarının, öğretmenlerin ve diğer kişilerin destek olmaları gerektiği sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim öğretim döneminde İstanbul İli Avrupa yakasında bulunan mesleki ve teknik anadolu liselerinde okuyan 11. ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem, basit rastgele örnekleme yoluyla seçilmiş 1395 öğrencidir. Bu araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Araştırmada atılımcıların verdikleri cevaplar ilk olarak MS Excel programında düzenlenerek uygun kategorilere ayrılmıştır. Çeşitli demografik değişkenlere göre katılımcıların anket sorularına verdikleri cevapların yüzdeler ve frekans değerleri çapraz tablo analizi ve ki kare testi ile analizi yapılmıştır. Bu araştırma ile ilgili istatistiksel analizler de yapılacak söz konusu hipotez testlerinde anlamlılık seviyesi $\alpha=0,05$ alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mesleki ve teknik anadolu lisesi, üniversite tercihi, meslek seçimi, mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri.

SUMMARY

The aim of this study is to determine the factors (personal, social and economic) affecting the university and vocational choices of 11th and 12th grade students attending vocational and technical Anatolian high schools in the European side of İstanbul in the 20120-2021 accademic year.

Literatüre was first written on the subject. After the defined literatüre, the accepted thesis and commonly applied treatments. Students who are candidates for same kind of explanation from the future educated adults, as they can raise their parants' educational status, mother's profession, sufficient strength, abilities, development, schools and professions.

It was concluded that families, counseling experts, teachers and other people should support young people in the decision- making process.

The universa of the study consists of 11th and 12th grade students attending vocational and technical anatolian high schools in the European side of Istanbul. The sample was selected by simple random sampling. This research is a descriptive study in screening model. Data collection tool and questionnaire developed by the researcher were used in the study. The answers given by the participants in the research were first arranged in the MS Excel program and divided into appropriate categories. Percentage and frequency values of the answers given by the participants to the survey questions according to various demographic variables were analyzed by crooss table analyses and chi-square test. In the aforementioned hypothesis testsi in which statistical analyzes of this research will be made, the level of significanse was taken as $\alpha=0,05$.

Keywords: Vocational and technical anatolian high school, universty preference, vocational choice, vocational and technical anatolian high school students.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ÖNSÖZ.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. MESLEK, MESLEK SEÇİMİ VE MESLEK SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	7
1.1.1. Meslek Kavramı	7
1.1.2. Meslek Seçimi ve Önemi.....	7
1.1.3. Mesleki Gelişim Kavramı.....	8
1.1.3.1. Uyanış ve Farkında Olma (Awereness)	8
1.1.3.2. Meslekleri Keşfetme ve Araştırma (Exploration)	8
1.1.3.3. Karar Verme (Decision Making)	9
1.1.3.4. Hazırlık (Pereparation)	9
1.1.3.5. İşe Yerleştirme (Employment)	9
1.1.4. Mesleki Olgunluk	9
1.1.5. Meslek Gelişim Süreci	10
1.1.6. Meslek Gelişim Kuramları	11
1.1.6.1. Ginzberg'e Göre Mesleki Gelişim.....	11
1.1.6.2. Super'in Göre Mesleki Gelişim (Kavramsal Model)	12
1.1.7. Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler	14
1.1.7.1. Bireysel Özellikler.....	14
1.1.7.2. Sosyo- Ekonomik Faktörler.....	16
1.1.7.3. Meslek ve Kariyer	16
1.1.7.4. Mesleğin Önemi ve Meslek Alanları.....	17
1.1.7.5. Meslek Seçiminde Görülen Problemler.....	18
1.1.7.6. Meslek Seçiminde Bireyin Yaşamındaki Yeri ve Önemi.....	19
1.2. MESLEKİ REHBERLİK, MESLEKİ GELİŞİM SÜREÇLERİ VE GÜNÜMÜZDE ÖNE ÇIKAN MESLEKLER	20
1.2.1. Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme.....	20
1.2.2. Üniversite ve Bölüm Seçimi.....	20
1.2.3. Türkiye'deki Üniversite Seçme Sınav Sistemi.....	22
1.2.4. Günümüzde Meslek Elemanlarını Yetiştirmede Öne Çıkan Bölümler	26
1.2.4.1. Gıda Mühendisliği.....	26
1.2.4.2. Bilgisayar Mühendisliği	26

1.2.4.3.Mimarlık	27
1.2.4.4.İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı	27
1.2.4.5.Hukuk	27
1.2.4.6.Sosyoloji.....	27
1.2.4.7.Psikoloji.....	28
1.2.4.8.Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO)	28
1.2.4.9.Gastronomi Mutfak Sanatları.....	29
1.2.4.10.Yazılım Mühendisliği	29
1.2.4.11.Tıp/Doktorlu	30
1.2.4.12.Hemşirelik	30
1.2.4.13.Adalet	31
1.2.4.14.Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	31
1.2.4.15.İnsan Kaynaklar Yönetimi	32
1.2.4.16.Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	32
1.2.4.17.Halkla İlişkiler ve Tanıtım	32
1.2.4.18.Muhasebe ve Finansman	33
1.2.4.19.Çocuk Gelişim ve Eğitimi	33

İKİNCİ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	35
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	35
2.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ	35
2.4. VERİ ANALİZİ.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE İLİŞKİN BULGULAR.....	37
3.2. ÜNİVERSİTE VE MESLEK SEÇİMİNE İLİŞKİN BULGULAR	38

SONUÇ VE TARTIŞMA.....	53
-------------------------------	-----------

ÖNERİLER	57
-----------------------	-----------

KAYNAKÇA.....	58
----------------------	-----------

EKLER.....	62
-------------------	-----------

KISALTMALAR

BESYO	:	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
AOBP	:	Ağırlıklandırılmış Orta Öğretim Puanı
ÖSYM	:	Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkez
YÖK	:	Yüksek Öğretim Kurulu
ÖSS	:	Öğrenci Seçme Sınavı
ÖYS	:	Öğrenci Yerleştirme Sınavı
YKS	:	Yükseköğretim Kurumları Sınavı
ÜSYM	:	Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
DGS	:	Dikey Geçiş Sınavı
AİHM	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
%	:	Yüzde
X²	:	ki-kare
P	:	Anlamlılık Düzeyi
SD	:	Serbestlik Derecesi
N	:	Kişi sayısı

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	37
Tablo 2. Katılımcıların Meslek Seçiminde Tercihlerine Etki Eden Belirleyiciler ile Cinsiyet Değişkenine İlişkin Dağılımlar.....	39
Tablo 3. Katılımcıların Okumakta Olduğu Bölümü Sevme Durumu ile Cinsiyet Değişkenine İlişkin Dağılımlar.....	40
Tablo 4. Katılımcıların Üniversite Tercihini Yapmayı Düşünme Durumu ile Cinsiyet Değişkenine İlişkin Dağılımlar.....	40
Tablo 5. Katılımcıların Tercih Edeceği Üniversitenin Yaşanılan Şehirde Olmasına Dikkat Etme Durumu ile Cinsiyet Değişkenine İlişkin Dağılımlar	41
Tablo 6. Katılımcıların Okumakta Olduğu Mesleki Alan ile Okumakta Olduğu Bölümü Sevme Durumlarına İlişkin Dağılımlar.....	42
Tablo 7. Katılımcıların Okumakta Olduğu Mesleki Alan ile Almış Olduğu Eğitim ve Okuduğu Mesleki Bölüm Meslek Seçiminde Önemli Olma Durumlarına İlişkin Dağılımlar	43
Tablo 8. Katılımcıların Baba Mesleği ile Baba/Anne Mesleğinin Meslek Seçiminde Örnek Olma Durumlarına İlişkin Dağılımlar.....	45
Tablo 9. Katılımcıların Anne Mesleği ile Baba/Anne Mesleğinin Meslek Seçiminde Örnek Olma Durumlarına İlişkin Dağılımlar.....	46
Tablo 10. Katılımcıların Aile Gelir Düzeyleri ile Vakıf (Özel) Üniversitelerinde Okumayı Düşünme Durumlarına İlişkin Dağılımlar.....	47
Tablo 11. Katılımcıların Aile Gelir Düzeyi ile Seçeceği Mesleğin Ekonomik Getirisinin Meslek Seçiminde Önemli Olma Durumlarına İlişkin Dağılımlar.....	48
Tablo 12. Katılımcıların Tercih Yapmak İstedikleri Bölüm ile Üniversitede Tercih Etmeyi Düşündüğü Bölüm Hakkında Bilgi Alma Durumlarına İlişkin Dağılımlar.....	49
Tablo 13. Katılımcıların Tercih Yapmak İstedikleri Bölüm ile Okumakta Olduğu Mesleki Bölümün İdeallerindeki Meslekle Örtüşme Durumlarına İlişkin Dağılımlar	51

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici ve destek olan değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Burhan ÇİL' e sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Lisans mezuniyetimden 13 yıl sonra yüksek lisansa başlamama beni teşvik eden ve bu çalışmayı hazırlarken geçirdiğim her süreçte benden yardımını ve deneyimlerini hiçbir zaman esirgemeyen kardeşim Arş. Gör. Mustafa DEMİR' e ve tez sürecinde yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Okan KILIÇKAYA' ya sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Yüksek lisans anketimin mesleki ve teknik anadolu liselerinde uygulanması sırasında bana yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer lise müdür ve müdür yardımcılara da sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım boyunca maddi manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan aileme de sonsuz teşekkür ederim.

Arzu DEMİR

GİRİŞ

Literatür Taraması

Bozgedik, A. (2017), Eğitimde yeni bir model olan temel lise öğrencilerinin üniversite ve meslek seçimini etkileyen faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Eğitim ve Öğretim Psikoloji.

Türker, İ. H. (2017), Üniversite Tercih Aşamasındaki Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırması, Doktora Tezi, İşletme.

Alkın, V. (2018), Hemşire adaylarında gönüllü meslek seçimi ile tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişki, Yüksek Lisans Tezi, Hemşirelik.

Kars, V., Arslan, N., Erik, L., Avcı, N., Bucaktepe, P. G., Celepkolu, T., & Şahin, H. A. (2014). Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde karşılaştığı sorunlar ve bu sorunların anksiyete ve depresyonla ilişkisi. Dicle Tıp Dergisi.

Şengün, G. Y., & Pişkin, M. T. D. (2013), Lise öğrencilerinin alan seçimini etkileyen faktörlerin incelenmesi (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı).

Çınar, Ç. (2011), Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında benlik algısının önemi, Yüksek Lisans Tezi, Eğitim ve Öğretim Psikoloji.

Vurucu, F. (2010), Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Eğitim ve Öğretim.

Çurğatay, V. (2010), Üniversite sınavına girecek öğrencilerin meslek seçimini etkileyen sosyo-kültürel faktörler: Malatya'daki lise son sınıf öğrencileri uygulaması, Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji.

Yelken, K. (2008), Orta öğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerini ve meslek seçimini etkileyen faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji.

Köksalan, B. (1999), Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler, İnönü Üniversitesi Sos. Bil. Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Kaya, Z. (1998), Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçimindeki sosyo-ekonomik faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji.

Kavramsal Çerçeve

Hepimiz çocukluğumuzda “büyüyünce ne olacaksın?” sorusu ile karşılaşmışızdır. Bizlerde çocuk aklıyla cevap olarak yakınımızda yer alan bireylerin yani ailemizin, çevremizin yaptıkları mesleklerden hoşumuza giden bir mesleği söylüyorduk. Baktığımız zaman bireyin kendini tanımadan bu soruya yanıt vermesi oldukça zordur. Kendini tanımak ise ilgi, yetenek, değerlerini bilmek, benlik algısını oluşturmak, rol modellerini belirlemek ve fiziksel özelliklerini tanımakla mümkündür (Bozgedik, 2017).

Bireyin hayatında öyle anlar vardır ki önlerindeki seçeneklerden birisini seçmek ve karar vermek zorunda kalırlar. Bu anlardan biri de meslek seçimi yapmak ve bir mesleğe karar vermektir (Kuzgun, 1982). Meslek lisesi öğrencileri, birinci sınıftan başlayarak son sınıfa kadar geçen süre içerisinde, mesleki alan, bu alanı üniversitede de tercih edip etmeme, meslek seçimine karar verme gibi aşamalar meslek seçimi ile ilgili bir takım görevlerle genci başbaşa bırakmaktadır. Ancak öğrencilerin kendileri için doğru olan bu önemli kararı verebilmeleri için mesleki gelişim kuramcılarının da belirttikleri gibi kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşmaları gerekmektedir.

Türkiye’de lise öğrenimi yapan öğrenciler genellikle 14 -18 yaşlar arasındaki gençlerdir. Super’e göre 14 -18 yaşlar arasındaki öğrenciler, mesleki gelişimin araştırma evresinin deneme basamağındadır. mesleki rehberlik anlamında önem arz etmektedir. Bu dönemde gençler, düşündükleri ve aynı zamanda okumak istedikleri

üniversite programlarını belirlemek, tercih edecekleri meslekler hakkında bilgi edinmek, en çok tercih edilen meslekler hakkında veri toplamak, yaptığı tercihte de kararlılık gibi gençlerden beklenen davranışları göstermeleri arzu edilir (Çakar, M.,Kulaksızoğlu, A., 1997).

Meslek seçimi, gençlerin lise yıllarında alan seçimi, üniversite yıllarında ise bölüm seçimi ile başlayan bir süreçtir. Gençlerin tam da bu hayati önem taşıyan karar aşamasında süreci nasıl yönettikleri bu çalışmamızda ayrıntılarıyla yer verilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Mesleki ve teknik anadolu liselerinde okuyan öğrencilerin üniversite hayatlarına ilişkin seçecekleri bölüm ve meslek üzerinde etkisi olan faktörlerin tespiti çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Öğrencilerin seçmiş oldukları mesleki alanlar başta olmak üzere, demografik, sosyo-ekonomik ve betimsel faktörlerin üniversite eğitimleri ve meslek seçimlerine ne gibi etkisi olacağı araştırmaktır.

Araştırmanın Önemi

Araştırma, mesleki ve teknik anadolu lisesi 11 ve 12. sınıf düzeyindeki öğrencilerin üniversite ve mesleki seçimlerini ve ilgi alanlarını belirleyip karşılaştırmak amacıyla yapılmıştır.

Meslek seçiminin önemi, bireyin gelecek yaşantısındaki başarı ve mutluluğunun ve bu iş gücünün topluma vereceği verimin bir belirleyici olmasıdır. Bu da öncelikle üniversite seçimini ve buna bağlı olarak seçeceği bölüme bağlıdır. Araştırmanın, üniversite ve meslek seçimini etkileyen faktörleri inceleyerek, bu alandaki literatüre bir katkı sağlamak ve sonraki çalışmalara da bir kaynak olması arzulanmaktadır.

Araştırma sonuçlarının; öğrenciler, veliler, öğretmenler, yöneticiler, konuyla ilgili diğer kişiler ve özellikle rehber öğretmenler için yardımcı bir kaynak teşkil etmesi hedeflenmektedir.

Araştırmanın Problem Durumu

Mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin üniversite ve meslek seçimini etkileyen faktörler nelerdir?

Araştırmanın Alt Problemleri

Bu temel probleme yönelik alt problemler şunlardır:

• Katılımcıların meslek seçiminde tercihlerine etki eden belirleyiciler ile cinsiyet değişkeni dağılımları arasında ilişki var mıdır?

• Katılımcıların okumakta olduğu bölümü sevme durumu ile cinsiyet değişkeni dağılımları arasında ilişki var mıdır?

• Katılımcıların üniversite tercihi yapmayı düşünme durumu ile cinsiyet değişkeni dağılımları arasında ilişki var mıdır?

• Katılımcıların tercih edeceği üniversitenin yaşanılan şehirde olmasına dikkat etme durumu ile cinsiyet değişkeni dağılımları arasında ilişki var mıdır?

• Katılımcıların okumakta olduğu mesleki alan ile okumakta olduğu bölümü sevme durumu dağılımları arasında ilişki var mıdır?

• Katılımcıların okumakta olduğu mesleki alan ile almış olduğu eğitim ve okuduğu mesleki bölüm meslek seçiminde önemli olma durumu dağılımları arasında ilişki var mıdır?

• Katılımcıların baba mesleği ile baba/anne mesleğinin meslek seçiminde örnek olma durumu dağılımları arasında ilişki var mıdır?

• Katılımcıların anne mesleği ile baba/anne mesleğinin meslek seçiminde örnek olma durumu dağılımları arasında ilişki var mıdır?

• Katılımcıların aile gelir düzeyleri ile vakıf (özel) üniversitelerinde okumayı düşünme durumu dağılımları arasında ilişki var mıdır?

• Katılımcıların aile gelir düzeyi ile seçeceği mesleğin ekonomik getirisinin meslek seçiminde önemli olma durumu dağılımları arasında ilişki var mıdır?

• Katılımcıların tercih yapmak istediği bölüm ile üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi alma durumu dağılımları arasında ilişki var mıdır?

• Katılımcıların tercih yapmak istediği bölüm ile okumakta olduğu mesleki bölümün ideallerindeki meslekle örtüşme durumu dağılımları arasında ilişki var mıdır?

Araştırmanın Hipotezleri

H1: Katılımcıların meslek seçiminde tercihlerine etki eden belirleyiciler ile cinsiyet değişkeni dağılımları arasında ilişki vardır.

H2: Katılımcıların okumakta olduğu bölümü sevme durumu ile cinsiyet değişkeni dağılımları arasında ilişki vardır.

H3: Katılımcıların üniversite tercihi yapmayı düşünme durumu ile cinsiyet değişkeni dağılımları arasında ilişki vardır.

H4: Katılımcıların tercih edeceği üniversitenin yaşanılan şehirde olmasına dikkat etme durumu ile cinsiyet değişkeni dağılımları arasında ilişki vardır.

H5: Katılımcıların okumakta olduğu mesleki alan ile okumakta olduğu bölümü sevme durumu dağılımları arasında ilişki vardır.

H6: Katılımcıların okumakta olduğu mesleki alan ile almış olduğu eğitim ve okuduğu mesleki bölüm meslek seçiminde önemli olma durumu dağılımları arasında ilişki vardır.

H7: Katılımcıların baba mesleği ile baba/anne mesleğinin meslek seçiminde örnek olma durumu dağılımları arasında ilişki vardır.

H8: Katılımcıların anne mesleği ile baba/anne mesleğinin meslek seçiminde örnek olma durumu dağılımları arasında ilişki vardır.

H9: Katılımcıların aile gelir düzeyleri ile vakıf (özel) üniversitelerinde okumayı düşünme durumu dağılımları arasında ilişki vardır.

H10: Katılımcıların aile gelir düzeyi ile seçeceği mesleğin ekonomik getirisinin meslek seçiminde önemli olma durumu dağılımları arasında ilişki vardır.

H11: Katılımcıların tercih yapmak istediği bölüm ile üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi alma durumu dağılımları arasında ilişki vardır.

H12: Katılımcıların tercih yapmak istediği bölüm ile okumakta olduğu mesleki bölümün ideallerindeki meslekle örtüşme durumu dağılımları arasında ilişki vardır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, İstanbul ili Avrupa yakasındaki mesleki ve teknik anadolu liselerinin 11. ve 12. sınıflarında okuyan öğrenciler ile sınırlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. MESLEK, MESLEK SEÇİMİ VE MESLEK SEÇİMİNE ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1.1.1. Meslek Kavramı

Meslek, farklı kaynaklarda değişik tanımlara sahiptir. Türk Tarih Kurumu'nun 'Türkçe Sözlüğünde meslek; “Bir kimsenin kendi hayatını kazanmak, geçimini sağlamak için seçerek kendini verdiği iş ya da düşünce alanıdır, uğraşdır” biçiminde tanımlanmaktadır (TTK, 1983).

Özgüven'e göre “Bir kimsenin yaşamını sürdürmek, geçimini sağlamak için seçtiği sürekli iş alanıdır,” diye tanımlamaktadır (Özgüven, 1999). Buna göre, meslek yalnızca maddi kazanç elde etme yolu değil bireyin kendini gerçekleştirme yoludur. Kişiler farklı etkinliklerle beraber, mesleki faaliyetler aracılığıyla psikolojik ihtiyaçlarını gidermeyi ve kendini gerçekleştirmeye uğraşır. Ayrıca mesleğinin kişinin yaşamını, sosyal çevresini, evleneceği insana kadar etkileyen geniş bir etkiye sahiptir (Kaya, 1988).

Bu tanımlar doğrultusunda mesleği tekrar tanımlamak istersek, bireyin yaşamını sürdürmek, geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş olarak tanımlayabiliriz.

1.1.2. Meslek Seçimi ve Önemi

Modern toplumlarda hür bir bireyin gelişim ödevlerinden biri de mesleğini seçmesidir. Kişinin belirlediği bir konu hakkında mantıklı karar verebilmesi için ne gibi olanaklara sahip olduğunu bilmesi gerekir. Bunu bilen birey çeşitli seçenekleri tetkik edip, her birinin koşullarına ne derecede uygun olduğunu değerlendirmektir. Bu süreçleri dikkatli, özenli, araştırmacı bir biçimde yapamayan birey bu durumun sonuçlarından da olumsuz etkilenmesi muhtemeldir (Kuzgun, 2007).

Meslek seçimi bireyin tercih etmeyi düşündüğü mesleklerden birine karar vermesi ve bu mesleğe hazırlanması için emek vermesi olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 2003).

Lise de eğitim gören gençler, bir erişkin birey gibi türlü mesleklerden birini, hemen karar verip tercih etmek zorunda değildir. Bundan dolayı da lisede eğitim gören meslek lisesi öğrencisinin yaptığı gerçekte bir “tercih” dir diyemeyiz. “Tercih” bir mesleği pozitif değerlendirmektir, “seçme” bir eylemdir. Öğrencinin meslek tercihi, ileri zamanlarda eylem haline dönüştüğü zaman “seçim” olabilmektedir (Uysal, 1970).

Genç, meslek seçimi yaparken kendisine uygun bir çalışma ortamı ve bu çalışma ortamına göre belirli bir hayat tarzı da seçmiş olur. Kendisine seçtiği bu yolda da başarılı bir şekilde kendini çevresine ispatlamaya çalışır. Genç; ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda meslek seçtiği oranda başarılı, mutlu ve verimli olur. Genç kendi kişisel özelliklerini dikkate almadan gelişigüzel seçim yaptığında başarısız, mutsuz ve yetersiz olur. Bu nedenle genç meslek seçerken, kendi kişisel özellikleriyle karar verdiği mesleğin mahiyetleri arasında benzerlik olmasına dikkat etmelidir (“Gencin Meslek Seçimini Etkiyen Faktörler” 2007).

1.1.3. Mesleki Gelişim Kavramı

Çocukluktan başlayarak bir meslek görüşünün bireyde oluşmaya başlayarak, meslek sahibi olduğu ana kadar geçen tüm basamaklara mesleki gelişim süreci denmektedir.

Modern zaman da ise gencin meslek seçimi birdenbire verilen bir karar olmadığı, mesleki gelişim içinde şekillenip sonuç olarak çıkan bir düşüncedir.

İşte tüm bu etkenlerin birbirini ve aynı zamanda bireyi etkilemesiyle oluşan mesleki gelişim süreci 5 aşamada gerçekleşir:

1.1.3.1. Uyanış ve Farkında Olma (Awereness)

Bu dönem çocuklarda meslek bilincinin oluşmaya başlar. Okul öncesi dönemden ilkokul dönemine kadar olan süreçtir. (5–12 yaş arası). Bu dönemde, çevresindeki insanları inceler. Çevresindeki insanların çeşitli meslekler yaptığını fark eder ve anlamlandırmaya çalışır.

1.1.3.2. Keşfetme ve Araştırma (Exploration)

Ortaokul yılları olan 12–15 yıllarını kapsar. Çocuk kişilerle mesleklerin ortak yönlerini ve farklı niteliklerini karşılaştırır. Sonuca göre belirlediği meslek hakkında

daha fazla bilgi sahibi olmaya çalışır. Araştırma dönemin de ise çocuğun inceleme ve keşfetmesi hayat boyu devam eder.

1.1.3.3. Karar Verme (Decision Making)

Gencin lise yıllarını kapsar. 15-18 yaşları bu dönemde denk gelmektedir. Birey daha önceden meslekler hakkında çeşitli düşünceleri, idealleri, edindiği bilgilerle değerlendirerek kendisine uygun olup olmadığına karar verdiği dönemdir.

1.1.3.4. Hazırlık (Preparation)

18–23 yaşları arasını kapsar. Birey, seçtiği alanla, eğitim aldığı okul ile mesleğe hazırlanır. Karar verdiği meslekle ilgili beceriler geliştirmeye aynı zamanda bilgi oluşturmaya ve o meslekle ilgili iş araştırmaya başlar. Bu dönemi uzatabilir.

1.1.3.5. İşe Yerleştirme (Employment)

Bireyin çalışma hayatına katıldığı dönemdir. Bu dönemde bireyin eğitim öğretim döneminde elde ettiği bilgi ve becerileri uygulama fırsatı bulur. Birey bir yandan mesleğini yaparken bir yandan da mesleki gelişimini sürdürür (Yeşilyaprak, 2000).

1.1.4. Mesleki Olgunluk

Kişinin yer aldığı mesleki gelişim döneminin mesleki gelişim görevlerini yerine getirerek sonraki dönemin gelişim görevlerini yerine getirmeye hazır olma durumudur. Yani kişinin yaş ve seviyesine uygun olacak şekilde meslek seçimiyle ilgili tutum ve davranışları elde etmesidir. Buna göre lisedeki bir öğrenci kendi ilgi yetenek ve kişilik özelliklerine uygun bir meslek tercihi yapmışsa, bu öğrenci için mesleki olgunluğu ulaştığı söylenebilir. Gencin genel olgunluğunun göstergesi bir bakıma onun meslek seçimiyle başa çıkma şeklidir.

Her bir mesleki gelişim evresinden başarı ile geçen bireyin mesleki olgunluğu seviyesi de gelişim gösterir. Fakat okulöncesi eğitimden başlanarak bireyin içinde bulunduğu mesleki gelişim evresinden diğerine başarı ile geçebilmesi bir bakıma kendisinden beklenen mesleki olgunluğa ulaşabilmesi, her bir dönemde (ilkokul, ortaokul ve lise yılları) kendisinden beklenen mesleki gelişim görevlerini üstlenmesiyle ve başarmasıyla mümkündür. (“Mesleki Olgunluk”, 2019)

1.1.5. Meslek Gelişim Süreci

Günümüzde herkes tarafından kabul edilen insanın geleceğini belirleyen en önemli kararlardan birinin meslek seçimi olduğu bir gerçektir. Birey, gelecekte yaşamak istediği yaşam tarzına uygun bir meslek belirlerken seçmiş olduğu meslek alanı ve bunun sonucunda elde edeceği tatmin büyük önem kazanmaktadır. Meslek seçimi, bireyin birbirinden farklı özelliklere sahip meslekleri değerlendirip kendi ihtiyaçları ve öncelikleri doğrultusunda olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilerek karar verdiği mesleğe yönelmeye denir. Bireyin yaşamına yön verecek kadar değerli olan bu karar, toplumsal etkenlerin ve bireysel özellikler birbirlerinden etkilenirler. Bu etkileşimden yola çıkarak meslek seçimini bir süreç içerisinde ifade edebiliriz. Çünkü bireyin kişisel gelişimi ile birlikte gelişir, birçok etmenden etkilenir ve zamanla değişir.

Birey, kendine uygun meslek seçerken, en iyi şekilde kendini ifade etmesine olanak sağlayacak, yeteneklerine, kişilik özelliklerine uygun, benlik yapılarını ortaya koyabilecekleri ve kendilerini gerçekleştirme fırsatını sağlayacak bir seçim yapmaları gerekmektedir. Burada ifade edilen "kendini gerçekleştirme" terimi, kişinin hayatını sağlıklı ve mutlu bir biçimde sürdürebilmesi yönünden doğru bir meslek seçimi yapmasında etkin bir rol oynar. Kendine uygun olan ve potansiyelini etkin kullanabileceği bir meslek seçimi yaptığı koşulda daha mutlu olabilir. Günümüzde yanlış meslek tercihleri sonucunda mutsuz olan, çalışma hayatında başarılı olamayan kişiler göz ardı edilemeyecek kadar çoğunluktadır. Bireyler kendilerine uygun olmayan meslekleri seçtiklerinde engellenmişlik duygusu yaşarlar, ilgi ve yeteneklerini gösterme olanağına sahip olamaz ya da ilerleme kaydetmekte zorluk çekerler.

Meslek gelişim süreci içerisinde eğitim kurumlarını büyük sorumlulukları vardır. Öğrencilerin meslek ve alan seçiminde verimli ve etkin kararlar verebilmesi adına meslekler ve alanlara ilişkin bilgilendirilmesi gereklidir ("Mesleki Gelişim Süreci", 2021)

Meslek tercihinin kişilerin hayatlarına yön veren önemli bir karar olduğu asla unutulmamalıdır. Bu süreç içerisindeki kişilerin bu bilinçte olmaları, meslek seçiminin kendileri için olumlu ve olumsuz getirilerinin neler olabileceğini göz önünde bulundurarak hareket etmeleri gerekir. Bu anlamada ailenin, okul rehber

öğretmenlerin, ders öğretmenlerinin, dış çevrenin etkisi ile öğrencilerin farkındalık düzeylerinin gelişimine katkı sağlamaya çalışılmalıdır.

1.1.6. Meslek Gelişim Kuramları

Meslek gelişim kuramları gelişimsel kuram ve klasik kuram olmak üzere iki alt başlıkta incelenebilir.

1.1.6.1. Ginzberg'e Göre Mesleki Gelişim

Ginzberg ve ark. (1951) meslek seçimi olgusuna gelişimsel açıklamayı getirmişlerdir. Meslek seçimi tesadüfen seçilen bir şey değildir. Meslek seçimi aniden yapılan bir eylem değildir. Meslek seçimi bireyin yıllar içerisinde şekillendirdiği bir aşamadır. Bu süreçte kazanılan birikimler bu gelişimin bir parçası olur. Mesleki gelişim, kişilik gelişiminin de bir boyutunu oluşturur (Vurucu, 2010).

Temel Unsurları:

- Meslek seçimi bir süreçtir.
- Bu süreç, büyük ölçüde, geri dönülmezdir.
- Seçim süreci daima bir uzlaşma içerir.

Ginzberg, mesleki karar verme sürecinin fantezi, geçici seçim ve gerçekçi olarak 3 döneme ayrılabilceğini belirtir.

- **Fantezi (Hayal) dönemi:** Bu dönem 5-12 yaşları arasındır. Çocuğun meslek hakkındaki düşünceleri kişiseldir, bu dönemde hoş giden mesleğe girmek istenir. Yetişkinlerle özdeşim kurma ve taklit mesleki tercihi belirlemede önemli bir kriterdir.

- **Geçici seçim dönemi:** Bu dönem bireyin ergenlik dönemine denk gelmektedir. Bireyin hoşuna giden eylemlere yönelme eğilimi vardır. Dönem şu alt dönemlere ayrılmaktadır.

- a. Seçimlerin ilgilere dayandığı ilgi basamağı
- b. Yeteneklerin dikkate alındığı yetenek basamağı
- c. Bireylerin toplumda bir yer edinmeyi düşündüğü değer basamağı
- d. Bireyin bir iş veya ileri eğitimi düşünmeye başladığı geçiş basamağıdır.

- **Gerçekçi dönem:** Birey bu dönemde gerçeğe uygun özel seçimler yapar. Seçimler bir üst öğrenime ya da iş alanına dönüktür. Meslek seçiminde sırasıyla yetenekler, ilgiler, değerler dikkate alınır. Gerçekçi evrede şu üç alt basamaktan oluşur.

a. Araştırma (Keşfetme) basamağı; öğrenim düzeyi olarak bakıldığında üniversiteye ilk başlandığı zamandır.

b. Billurlaşma basamağı; bireyin sevebileceği mesleği seçmesini etkileyen çeşitli faktörleri değerlendirdiği zamandır.

c. Belirleme basamağı; mesleki kararın artık kesinleşmesi ve planlamasını kapsadığı zaman aralığıdır (“Meslek Seçimi ile İlgili Kuramlar”, 2019).

1.1.6.2. Super'in Göre Mesleki Gelişim (Kavramsal Model)

Super'a göre birey meslek seçerek o zamana kadar geliştirmiş olduğu “ben” kavramını, kendini algılama şeklini uygulamaya koymaktadır. Meslek bireyin kendine ilişkin algılarıdır. Benlik tasarımı bir bireyin kendini nasıl gördüğüdür. Benlik tasarımı bireyin kendisi hakkında, doğrudan elde ettiği bilgilerin birbirleriyle oluşturduğu anlamlı bütünler sonucunda meydana gelir (Bakırcıoğlu, 2003).

Super, meslek gelişimini bireyin bir mesleğe karar verip o mesleğin işi olması aşamasından daha fazlasını düşünerek, hayatının sonuna kadar devam eden gelişim evrelerini de incelemiştir. Super, meslek gelişimini şu basamaklara ayırarak incelemiştir:

1.1.6.2.1. Büyüme Dönemi

Bilincin oluşmaya başladığı 4. yaştan itibaren başlayan ve çocukluk adı verilen bu dönem fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişim dönemidir. Çocuk yalnızca bedensel yönden değil, bilişsel, duygusal yönlerden ve sosyal beceriler yönünden de gelişir. Okula başlayınca çalışmayı öğrenir, yeteneklerini geliştirir, değişik bireylerle etkileşimlerde bulunur, ne olmak istediğini düşünür. Mesleki bakımdan birçok meslek hakkında kavramlar kazanır. Çocuk çevre ile etkileşimde buldukça kendisi hakkında da kavramlar geliştirir, benlik kavramı ile meslek kavramları arasında ilişki kurmaya başlar (“Mesleki Gelişim Kuramı- Donald E. Super”, 2019).

1.1.6.2.2. Araştırma Dönemi

İlk basamağı ergenlik dönemidir. Diğer dönemlerden farklı olarak daha fazla araştırma ve inceleme yapıldığı bir dönemdir. Ergen kendisi hakkında daha fazla bilinçlidir. Başlangıç da bir iş bulma veya evlenme ergene uzak bir gelecekte olarak gelmektedir. 18 yaşından itibaren geleceğe ilişkin konular onun fikirlerinde daha hakiki olarak görünür. Genç bu dönemde ilgi, yetenek ve değerlerinin yeterli olmadığını tam tersi iyi bir eğitim alma ya da sermaye sahibi olma gibi olanakların da önemli olduğunu fark eder.

Bu dönem gençlerin 25 yaşlarına kadar devam eder. Daha sonrasında sınama çalışmaları zamanla azalır ve bir işe bağlanma daha da netleşir. Genç kendi hakkında daha doğru ve ayrıntılı bilgiler edindiği çalışma hayatında ilgileri için uygun doyum yolları bulabilir. Kimi amaçlarından vazgeçişler ve değişimler yaşanabilir (“Mesleki Gelişim Kuramı- Donald E. Super”, 2019).

1.1.6.2.3. Yerleşme Dönemi

Bireyde mesleki alanda uygun bir alan ve o alanda kararlı bir işin bulunması dönemidir. Dönemin başında sınama ve iş değiştirme görülebilir. Fakat bu olmadan da yerleşme dönemi tamamlanabilir. Sınama ve sağlamlaştırma basamağı olmak üzere iki basamaktan oluşmaktadır.

1.1.6.2.4. Devam Ettirme Dönemi

Bu dönem incelendiğinde 45-64 yaşları arasını kapsadığı görülmektedir. Dönemde birey iş dünyasında bir yer edinir ve sonrasında bütün gayreti bu işi elinde tutmak ve geliştirmektir. Meslek gelişiminde iniş-çıkışlar ve duraklamalar görülebilir.

1.1.6.2.5. Çöküntü Dönemi

65 yaş ve sonrasında yaşanan fiziksel ve zihinsel kapasitenin çöküşü yani yaşlılık yıllarına denk gelir. Bu yıllarda birey beden gücünden çok tecrübesinden ve bilgi birikiminden faydalanır ve bunları kullanabileceği alanlara yönelir. Yavaşlama ve tam emeklilik basamağı olarak iki basamağa ayrılır (“Mesleki Gelişim Kuramı- Donald E. Super”, 2019).

1.1.7. Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Meslek seçimine karar vermek belli bir gelişim sürecinden sonra gerçekleştirilebilir. Gencin mesleki beklentilerinin belirlenmesin de birbirinden farklı ve aynı zamanda birbiriyle ilişkili birçok etken mevcuttur. Bu etkenlere baktığımızda; aile, arkadaş çevresi, okul çevresi, bireyin kendi özellikleri ve toplumsal yapı görülmektedir.

Bu durumun sonucunda görebiliyoruz ki meslek seçiminde genci etkileyen birçok faktör vardır. Bunlar;

- Bireysel özellikler (ilgi, yetenek, değer, beklenti, kişilik özellikleri, fiziksel özellikler, bireyin kendisi ve mesleklerle ilgili algılamaları, deneyimleri, mesleki olgunluk düzeyi, vb.)
- Sosyal özellikler (ailenin özellikleri, içinde yaşanılan kültürün mesleklere ve cinsiyete yönelik değerlendirmeleri, sosyal yapı vb.)
- Politik, ekonomik, yasal ve sisteme ilişkin özellikler (ülkenin yönetim biçimi, ekonomik yapısı, yasalar, eğitim ve sınavla ilgili sistemleri, iş bulma olanakları, vb.)
- Şans (sağlık koşulları, doğal olaylar, beklenmedik durumlar, vb.)

1.1.7.1. Bireysel Özellikler

Bireysel özellikler aşağıda alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

1.1.7.1.1. Yetenek

Bireyin kişiliği, değerleri, inanç ve tutumları: Bireyler ileride olmak istedikleri meslek ve bu meslekten edinmek istedikleri kariyer ile ilgili birtakım düşüncelere sahiptirler. Bu sebepten dolayı içinde doğup büyüdüğü ve kültürünü aldığı sosyal çevrenin tutumlarından da etkilenebilirler. Aynı zamanda değişik meslekler ve imkânları hakkında da bazı fikirlerde geliştirebilirler. Bu gelişimde ailemizin, akrabalarımızın ve öğretmenlerimizin yönlendirmesi, davranışları ve toplumun farklı mesleklere bakış açısında rol oynar (Aytaç, 2005).

Yetenek; bir kişinin bir işi yapmadaki ustalığıdır ve çoğunlukla doğuştan getirilir. Doğuştan getirilen ve çevreyle etkileşim sonucunda yetenek şekillenir. Bunların dışında ayrıca yetenek genel yetenek ve özel yetenek olarak ikiye ayrılır.

Genel yetenek zekâ olarak ifade edilir ve bir problemi çözebilme gücünü ifade eder. Özel yetenek ise spor, sanat gibi belirli bir alana yönelik öğrenebilme gücünü ifade eder (Kuzgun, 2006).

1.1.7.1.2. İlgi

İlgi; bir insanın kişiye, nesneye ya da faaliyete karşı gösterdiği hoşlanma, hoşlanmama veya kayıtsız kalma şeklindeki tepki ya da doyum sağlayıcı görünen bir dış uyarıcının harekete geçirdiği bir dürtü olarak tanımlanabilir. Bireyin ilgi duyduğu alan çoğu zaman bireyin yetenekli olduğu alana denk gelmektedir. Birey ancak yetenekli olduğu alanda başarılı olabilir. İlgi ve yeteneklerini kullanmaktan ve bunları geliştirmekten duyduğu hazdır. Yeteneklerini doğru kullanamayan insanların mutsuz oldukları sonucuna varılmıştır (Çınar, 2011).

Kişinin ilgisine bakarak onun hangi alanda doyum sağlayacağı tahmin edilebilir. Bundan sebeple kişilerin ilgilerini belirleyebilmek ve onları mutlu olabilecekleri alanlara yönlendirmek için ilgi envanterlerinden yararlanılır. İlgi envanterleriyle kişinin bir nesne, iş ya da aktiviteye ilişkin hoşlanma ya da hoşlanmama düzeyini ölçmek amaçlanır. Günümüzde en çok kullanılan ilgi envanterleri Kuder İlgi Envanteri, Mesleki Yönlendirme Envanteri ve Kendini değerlendirme Envanteri örnek gösterilebilir. İlgi envanterlerinin sonuçları öğrenciyle paylaşılırken belli bir meslek adı verilmemeli, etkinlik alanı(meslek) üzerinde durulmalıdır (Bakırcıoğlu, 2003).

1.1.7.1.3. Değerler

Değerler bir anlamda tutumlar, ihtiyaçlar, normlar, ilgiler ve kişilik özellikleri ile birlikte sosyal yaşama uyumu sağlayan psikolojik yapılardır.

Değerlerle ilgi ve ihtiyaç terimleri yakın bir bağ vardır. Bu terimlerin birbirlerinin yerine kullanıldığını görsek de aralarında ince bir ayırım olduğunu unutmamak gerek. Eksikliği hissedilen bir şeyleri elde etmek için harekete geçiren mekanizmalardır ihtiyaçlar. İlgiler ise aktivitenin özünden sağlanan doyumdur. Ait olduğumuz toplumun kural ve beklentilerinden etkilense de hoşlanma veya hoşlanmama durumundan ortaya çıkan ilgilerimiz büyük oranda bireysel tercihlerimizi yansıtır. Değerler ise varmak istediğimiz hedeflerimize atfettiğimiz önemlidir. Bireysel değerler, içinde yaşanan toplumun norm, inanç ve değerlerinden etkilenmektedir.

Değerleri içsel ve dışsal değerler olarak isimlendirmek mümkündür. Örneğin, başkalarına yardım etmek, yaratıcılık ve çeşitlilik içsel iş değerleri iken kazanç, güvenlik ve sosyal statü dışsal iş değerlerine örnek olarak verilebilir. Meslek değerleri bir mesleğe girme sonucunda o mesleğin getirilerinden elde edilen doyumdur. Mesleğin kazanç durumu, sosyal güvencesi, kişiye kazandırdığı toplumsal saygınlık değerlere örnek olarak verilebilir. İhtiyaçlar insana göre değişiklik gösterir ve bundan dolayı da meslek değerleri de değişir. En doğru meslek değeri, bireysel ihtiyaçları en fazla karşılayan mesleklerdir (Pişkin, 2011).

1.1.7.2. Sosyo- Ekonomik Faktörler

Sosyo-ekonomik yapının, aile yapısının, toplumun, okulun, akran grubunun ve benlik algısının meslek seçimini etkilediğini görülmektedir. Bu etkenleri sosyal faktörler olarak adlandırabilir. Genç bireylerin kariyer gelişimini etkileyen pek çok sosyolojik faktör bulunmaktadır. Bu faktörleri incelediğimizde her birey için önemli olarak nitelendirebildiğimiz bireyin içinde yaşadığı aile ve ait olduğu sosyo-ekonomik düzeydir.

Bireyin içinde bulunduğu ailenin gelir ve eğitim düzeyinin de bireyin alan ve meslek seçimi üzerinde etkisi olduğu bilinmektedir. Bu süreçte, aileye çok önemli görevler düşmektedir. Ailelerin sahip olduğu tutumlar çocukların tüm yaşamlarını etkilemektedir (Şengün, 2013).

1.1.7.3. Meslek ve Kariyer

Kariyeri Türk Dil Kurumu (TDK) bir meslekte zaman ve çalışmayla elde edilen aşama, başarı ve uzmanlık” olarak tanımlanmaktadır.

Meslek ise; insanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş, etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir.” (Kuzgun, 2003).

TDK Güncel Türkçe sözlükte ise “belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş” ya da “Bir kimsenin geçimini sağlamak için sürekli yaptığı; bilgi, eğitim veya yaratıcı güç gerektiren etkinlik.”

Meslek ve kariyer kavramlarının birbirinden çok farklı olduğunu bu tanımlardan anlaşılabilir. Kariyer elle tutulur somut bir şey değildir, tanımlanamaz, bir nokta ya da hedeften çok bir süreci, geçmişten bugüne gelen ve geleceğe giden bir yolu, yolculuğu simgeler. Meslek ise somuttur, tanımlıdır, kuralları belirlenmiştir, o mesleğe giden yollar, alınacak eğitim, sertifika bellidir. Meslek standartları belirlenmiş, tanımlanmıştır, o mesleğe girmek için belirli bilgi ve beceriler gerektirmektedir (“Kariyer Sözlüğü: İş, Meslek, Kariyer Kavramları”, 2021).

Meslek seçim sürecinde gençlerin öncelikle kendini tanıması önem arz etmektedir. Kendisiyle ilgili kararlar alma konusunda sınırlı deneyime sahip olan gençlerin ilgi duyduğu, yapmaktan hoşlandığı şeyleri keşfetmesi, bu doğrultuda kararlar verebilmesi bazı zamanlarda zor bir süreç olabilmektedir. Geleceğe dair alınacak önemli kararlar gencin ilk deneyimidir ve genci kaygılandırarak karar verme aşamasında bazı güçlükler yaşatabilmektedir.

1.1.7.4. Mesleğin Önemi ve Meslek Alanları

Bireyin doğduğu andan itibaren var olan kendine mahsus yetenekleri, potansiyeli ve gizli güçleri vardır. Bu nedenle de hayatı boyunca bunları kullanmak ve zamanla geliştirmek ister. Bireyin doğduğu zamanda sahip olduğu yetenek, potansiyel ve daha sonra ki zamanlarda öğrenme yolu ile kazandığı bilgi ve becerilerini en iyi şekilde kullanılabilmesi, birey için kendisine en doğru olan mesleği seçmesiyle mümkün olmaktadır. Ayrıca meslek, bireyin kimliğini, toplumdaki durumunu ve edindiği statüsünü oluşturmada da etkilidir. Bu saydığım durumların dışında da meslek psikolojik olarak da kişiliğin gelişmesinde etkili bir faktördür. Birey meslek seçimi ile kendini gerçekleştirebilir ve bununla birlikte benlik kavramı sağlıklı bir şekilde gelişebilir. Sonuç olarak da seçtiği mesleği severek yapabilir (Yelken, 2008).

Teknolojinin devamlı ilerlemesi ile çalışma hayatına her yıl yeni meslekler katılmakta, aynı zamanda da bazı mesleklerin yok olduğu şekil değiştirerek çalışma hayatında varlığını devam ettirmektedir. Uzmanlaşma da ayrıca önemli bir unsur olarak görülmektedir. İlerleyen teknoloji ile bu hızlı değişim sürekli devam etmekte ve bunu takip edebilmek de giderek güçleşmektedir (Kuzgun, 1989).

1.1.7.5. Meslek Seçiminde Görülen Problemler

Her gence daha ilkokul öncesi yıllarından itibaren ilerde ne olacağı konusunda sorular sorulur. Gençte bunları daha o yıllarda düşünür ve kendince bir fikri olur. Bu fikir zamanla değişir ve onun geleceği hakkında bazı planlar kurmasını ve en sonunda da bir karar vermesini sağlar. Başlangıçta tamamen duygusal, hayali ve çocuksu olan bu tutum zamanla yaşın ilerlememesiyle daha gerçekçi temellere dayandırılmaya başlar.

“Gençlerin çoğu temel eğitimi veya orta öğretimini bitirip sıra meslek seçimi konusuna geldiklerinde kesin karar verme aşamasında şaşkınlığa düşmektedirler. Çoğu kez tüm hayatını seçtikleri bir meslekle geçireceklerinden meslek seçimini tesadüflere bırakmaktadırlar. Gençler ilgi ve yeteneklerini, buldukları toplumun insan gücü ihtiyacını göz önünde bulundurmaksızın yaptıkları seçimler öncelikle kendilerini ve yakınlarını hayal kırıklığını yaşatmakta hem de toplumun kalkınması bakımından gerekli olan insan gücünün israfına yol açmaktadır. Gençlerin kendilerine en uygun olan mesleki tercihinin karar veremeyişinin altında yatan faktörde iş dünyasından yeterli bilgiye sahip olamayışlarıdır.

Ortaöğretim öğrencilerine ilerde yapmak istedikleri mesleklerin neler olduğu sorulduğunda, tercihlerinin geçmişten beri bilinen akla ilk gelen meslekler üzerinde durdukları görülmektedir. Tercihlerdeki bu aynılık bireysel farklılıkların zenginliği ile uyuşmamaktadır. Ayrıca öğrencilerin büyük çoğunluğunun tercih ettiği meslekler toplumda çalışanların küçük bir kısmına açıktır" tespitinde bulunmaktadır (Kuzgun, 1988).

Başka bir açıdan bakıldığında üniversite eğitimi almak üzere hazırlanan gençlerden pek çoğunun, üniversite programları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu nedenden dolayı ilerde tercih etmeyi düşündükleri programları belirlemede ve bunları sıralamada kararsızlık yaşamaktadırlar. Bu gerçekler gençler için karmaşık bir problem haline gelmektedir. Bazı adaylar tercih sıralamalarını yaparken ilk birkaç tercihini bilinçli olarak yapmakta ama diğer tercihlerinde ise çevresindeki insanların öneri ve yönlendirmelerine göre belirlemekte ve sıralamaktadırlar. Tercihleri sonucunda hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları mesleki programlarından herhangi birine yerleştirildikleri zamanda pişman olabilmektedirler. (Kuzgun, 1995).

Meslek seçiminde görülen problemlerin önemli bir kısmı da gencin meslek seçiminde kararsızlık yaşamasıdır. Karar verme sürecinde bulunan genç seçenekler arasında bocalıyor ya da verdiği kararları sürekli değiştiriyor ve sonuçta bir türlü kesinleştiremiyorsa bir kararsızlık durumu söz konusudur.

1.1.7.6. Meslek Seçiminde Bireyin Yaşamındaki Yeri ve Önemi

Bireylerin hayatlarında verdiği en önemli kararlardan biride meslek seçimidir. İleri bireyde de pişmanlık oluşmaması için üzerinde çok düşünülmesi, araştırılması ve karar verilmesi gereken önemli bir konudur. Meslek, sadece para kazanma, geçim sağlama yolu değil aksine bireyin kendini ifade etme, kendini gerçekleştirme yoludur. Gençler ilk zamanlarda bu durumun farkına varamasalar da bu gerçekle zaman içerisinde yüzleşmeleri kaçınılmazdır. Çünkü zamanlarının çoğunu bu meslekle geçireceklerdir. Mesleklerini severek yapmaları o meslekte o kadar başarılı olmaktadır.

Eğitim, bireylerin temelde sahip olmak istedikleri mesleklere hazırlamak için bir araçtır. Ama eğitimin dünyada olduğu gibi ülkemizde de mesleğe tam olarak hazırlamadığı bilinen bir gerçektir. Örgün eğitimin, meslek okulları dışında kalan, ilköğretim ve ortaöğretim eğitiminin genel olarak amacı öğrencileri yükseköğretim sınavına hazırlamaktır (Aytaç, 2005).

Türkiye’de üniversiteyi kazanmayı amaç edinen genç, yüksek öğretim sınavını kazanamadığı zaman bir umutsuzluk, kendine güvensizlik ve huzursuzluk duygularına kapılır. Bu duygulara bir de aile ve çevrenin beklentilerini karşılamama duygusu da eklendiğinde genç suçluluk duygusuna kapılır. Saydığımız nedenlerle genç kendi ilgi ve yeteneğine yönelebileceği meslekler yerine çok farklı seçimler yapabilmektedir. Üniversite sınavının sonucuna göre genç sadece üniversite okumak adına ilgi duymadığı alanları seçmekte ve daha sonra yaşamı boyunca hiç sevmediği bir mesleği yapmak zorunda kalmaktadır (Yelken, 2008).

1.2. MESLEKİ REHBERLİK, MESLEKİ GELİŞİM SÜREÇLERİ VE GÜNÜMÜZDE ÖNE ÇIKAN MESLEKLER

1.2.1. Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme

Mesleki rehberlik ve yönlendirme, bireylerin kendilerini ve de meslekleri tanımalarına yani bireyin sahip oldukları özelliklere uygun olan meslekleri seçmeleri ve bu doğrultuda bu mesleklere hazırlanmaları ile birlikte mesleki açıdan gelişmeleri için bireylere verilen profesyonel hizmetler olarak tanımlanabilmektedir.

Mesleğe yöneltme faaliyetleri hem bireyin hem de işin tüm özelliklerini incelenip, aralarındaki ortak noktaları belirleyip kendine uygun mesleği seçmesine yardım edilmelidir.

Mesleki rehberlik hizmetleri; mesleki gelişim, mesleğe yönelme ile ilgili düşünceler, meslek seçimi, mesleğe giriş, mesleğe uyum, meslekte ilerleme, emeklilik ve sonrası gibi bireyin yaşamının büyük bir kısmını kapsamaktadır.

Gerek milli eğitim temel kanunun da gerekse milli eğitim şuralarında öğrencilerin ilgi ve yetenekleri, almakta oldukları eğitim doğrultusunda ve ülkenin ihtiyaç ve koşulları dikkate alınarak üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına yönlendirilmeleri rehberlik hizmetlerinden beklenen en önemli işlevlerinden birini oluşturmaktadır (“Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme”, 2021)

1.2.2. Üniversite ve Bölüm Seçimi

Meslek ve üniversite seçimi, ortaöğretimde alan seçimi ile başlamaktadır. Genç kendi yetenek, ilgi ve değerlerine göre ve bunları kendine uygun olan meslek ya da mesleklerden birine karar vererek hedef belirlemesi daha kolay olmaktadır. Hangi derslerde daha başarılı hangilerinde başarısız. Hangi dersleri daha kolay öğrenebiliyor hangi dersleri yaparken zorlanıyor. Genç kendini tanıdıkça kendine en uygun alan seçimini yapması kolaylaşmaktadır. Kendini tanıyan genç doğru alan seçimi yaptığından dolayı ileride yapacağı meslek seçimini ve bunun için gerekli eğitimi alabilmesi için üniversite tercihini de sağlıklı bir şekilde yapabilecektir. Mesleki ve teknik anadolu liselerinde okuyan öğrenciler 9. Sınıfın sonunda alan seçimi yapmaktadırlar. Bu onların ileride nasıl bir meslek seçeceklerine bir şekilde karar vermelerini kolaylaştırmaktadır. Bu durum meslek lisesinde okuyan öğrenciler için

avantajdır. Ancak bu durumun tersi de söz konusudur. Öğrenci farklı durumlarla meslek lisesinde okumayı tercih etmek zorunda da kalmış olabilmektedir. Böyle bir durumda da öğrenci okuduğu bölümden de memnun olmayabilmektedir. Bundan dolayıdır ki üniversite de farklı bir bölüm tercih etmek istemektedir.

Meslek liselerinde 2020-2021 eğitim öğretim döneminde yapılan bir değişiklikle gençler lise birinci sınıftan itibaren alan seçimi yapmaya başlamaktadırlar. Daha henüz kendilerini tanımadan, ilgi ve yeteneklerini keşfetmeden, hangi derslere karşı ilgili olduklarını bilmeden ve aynı zamanda gençlerin okula alışma süreci devam ederken alan seçmek zorunda kalmaktadırlar. Bu süreçte gençler okul rehber hocası ve bölüm hocalarının görüşlerine başvurmalıdırlar.

Öğrenci 12. sınıfa geldiğinde üniversite ve bölüm seçimi yaparken başta aile olmak üzere rehber öğretmen, seçilecek mesleği icra eden kişi, seçilecek bölümün üniversite öğretim elemanı ve öğrencisi, akran gurupları ve meslek odalarının görüşlerine başvurmalıdır.

Üniversite ve Bölüm Seçmeden Önce Cevaplanması Gereken Sorular:

- Nasıl bir insansın, neyi yapmaktan hoşlanırsın?
- Güçlü ve zayıf yanların neler?
- Çocukluğunda hangi oyunları oynamaktan hoşlanırdın?
- Hangi etkinliklere katılmaktan hoşlanırsın?
- Özel yeteneklerin var mı?
- Okul ortamında neler yaşıyor, neler hissediyorsun?
- Hangi derslerde başarılı ve aktifsin?
- Okul dışında neler yapmaktan hoşlanırsın?
- Düzenli misin?
- İnsanlarla bir arada olmaktan hoşlanır mısın?
- Para senin için çok mu önemli?
- Şöhret senin için ne kadar önemli?
- Nasıl bir üniversite ve bölüm seçimi yapmalı?

- Öncelik bölüme mi, üniversiteye mi verilmeli?
- Alınan puana göre mi tercih yapmalı yoksa istenilen bölümün puanı alınasıya kadar sınava girmeye devam mı edilmeli?
- Yüksek gelirli bir iş mi? mutlu olacağım bir iş mi?
- Geleceğin mesleği mi yoksa popüler meslekler mi?
- Yüksek statülü meslek mi yoksa kişiliğime uygun meslekler mi?
- Ailemin istekleri mi önemli yoksa kendi seçimim mi?
- Garantili bir iş mi yoksa iş garantisi 4- 5 yıla değişiyor mu?

Üniversiteye Gidiş Sebebi:

- Meslek edinmek için mi?
- Diploma almak için mi?
- İş bulmak için mi?
- Kariyer sahibi olmak için mi?
- Düzenli bir hayata sahip olmak için mi?
- Sosyal çevre edinmek için mi?
- Adam olmak için mi?
- Kız arkadaş veya evlenmek için mi? (Bozgedik, 2017).

1.2.3. Türkiye'deki Üniversite Seçme Sınav Sistemi

ÖSYM, "Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÜSYM)" adıyla ilk kez 22 Kasım 1974 yılında kurulmuştur. 1981 yılında ise Yükseköğretim Kanunu ile Yükseköğretim Kuruluna (YÖK)'e bağlanarak "Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi" (ÖSYM) olarak adlandırılmıştır ("Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi", 2021).

ÖSYM'nin temel amacı, yükseköğretim programlarına girmek için başvuran adaylar arasından, başarılı olma olasılıkları diğerlerinden daha yüksek olanları seçerek bu programlara yerleştirmektir ("Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi", 2021).

Türkiye’de üniversite seçme sınavının tarihçesine incelendiğinde, cumhuriyet döneminden 1960’lı yıllara gelinceye kadar ki sürede lise mezunları az olduğundan pek çok fakültenin, kendisine başvuran bu mezunları sınavsız kabul ettiği görülmektedir (“Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi”, 2021).

Kontenjanlarını aşan bir taleple karşılaşan fakülteler seçme işini, genellikle şu yolların birini izleyerek yapmıştır: (a) Başvuru sırasını dikkate alma ve ihtiyaç kadar adayı kabul ettikten sonra kayıtları durdurma, (b) Fakültede verilen eğitimin niteliğini dikkate alarak liselerin fen ya da edebiyat kolu mezunlarını kabul etme, (c) Başvuranları lise bitirme derecesine göre sıralayarak bu sıraya göre öğrenci alma (“Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi”, 2021).

Lise mezunlarının artması ve lise dengi okul mezunlarına da yükseköğretime başvurma hakkı verilmesiyle, yukarıda özetlenen öğrenci seçme yöntemleri ihtiyaca cevap veremez duruma gelmiş; fakülteler kendi amaçlarına uygun giriş sınavları düzenlemeye başlamıştır. Bu son durumda öğrenciler, sınavlara katılabilmek için ülke içerisinde şehirden şehre koşuşturmak zorunda kalmışlar; aynı gün ve saatlere rastlayabilen sınavlardan birine katılıp diğerine katılamama durumlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Bu durum, adaylar ve velileri arasında önemli yakınmalara yol açmıştır (“Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi”, 2021)

1960’lı yıllarda, önce bazı üniversiteler kendileri için giriş sınavları düzenlemeye başlamışlar; sonra bazı üniversiteler bu amaçla birlikte hareket etme yoluna gitmişlerdir. Aday sayılarındaki artış, sınavlarda çok sorulu ve objektif tip testlerin hazırlanmasını, başvurma, puanlama, seçme ve yerleştirme, sonuçları bildirme gibi işlemlerde bilgi işlem yöntemi ve araçlarından yararlanılmasını gerektirmiştir (“Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi”, 2021).

1974 yılında, Üniversitelerarası Kurul, üniversiteye giriş sınavlarının tek merkezden yapılmasını uygun bulmuş ve 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 52. Maddesine dayanarak 22 Kasım 1974 tarihinde Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezini (ÜSYM) kurmuştur. Üniversitelere öğrenci seçme ve yerleştirme işlemleri, 1981 yılına kadar bu merkez tarafından yürütülmüştür (“Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi”, 2021).

1981 yılında, Merkez, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 10. ve 45. maddeleriyle Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) adı ile Yükseköğretim Kurulunun bir alt kuruluşu haline getirilmiştir (“Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi”, 2021).

Kat Sayı Uygulaması; 1998 yılına kadar İmam Hatip Liselerinin başarı ortalamalarının diğer lise ve ortaöğretim türlerine göre yüksek oluşu nedeniyle 1999 tüm meslek liselerine ÖSS ile birlikte uygulanmaya başlanmıştır. Ortaöğretimden mezun olunan alanın, yükseköğretimde devamı niteliğindeki alanları tercih eden öğrencilerin ağırlıklı ortaöğretim başarı puanları yüksek katsayıyla, başka bir alandaki (Alan dışı) programı tercih eden öğrencilerin ağırlıklı ortaöğretim başarı puanı ise daha düşük bir katsayıyla çarpılmaktadır. Öğretmen Liseleri, İmam Hatip Liseleri ve diğer meslek liseleri mezunlarının kendi alanlarındaki yükseköğretim programlarına girişlerinde de ek puan verilmektedir. 2010'da uygulanmaya başlanacak yeni ÖSS sistemi ile birlikte katsayı uygulaması kaldırılacak, sınava giren herkesin katsayısı 0,15 ile çarpılacaktı. Fakat yeni bir itiraz ile bu uygulama şu anda uygulanmayacaktır (“Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi”, 2021).

1999'da ise sınav tek basamaklı hale gelmiştir. ÖSS ve ÖYS olarak iki basamaklı gerçekleştirilen sınav, 1999 yılından itibaren ÖSS adı altında tek basamaklı hale getirildi. 1999 yılındaki değişiklikte önceki yıllarda uygulanan ÖSS'de herhangi bir değişiklik yapılmayıp, sınavda sorulara temel teşkil eden bilgilerde temel eğitim müfredatının üstüne çıkılmadı (“Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi”, 2021)

2006'da ÖSS'de yapılan değişiklikte sınavın bir basamakta uygulanmasına devam edildi ancak soruların bir kısmı önceki yıllarda olduğu gibi ÖSS tipinde, bir kısmı ise tüm lise müfredatı göz önünde tutularak hazırlandı (“Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi”, 2021)

Üniversiteye girişte 2010 yılından itibaren iki aşamalı yeni bir sisteme geçildi. Yeni ismi olan Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ile adayların yükseköğretime geçiş için yeterliliği ölçüldü. Adayların bu sınavda aldıkları puan, nihai puanlarına yüzde 40 etki etti. Lisans Yerleştirme Sınavları (LYS) adı altında gerçekleştirilen ikinci aşamada ise açıköğretim dışındaki örgün lisans programlarına yerleştirmede esas alınacak başarı puanı belirlendi (“Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi”, 2021)

2018-2019 eğitim yılında yapılacak yükseköğretime giriş sınavının yeni adı, Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) oldu. Yeni sınav sisteminde, iki oturumdan oluşmaktadır. Adaylardan muhakeme, akıl yürütme, mantıklı düşünme odaklı sözel ve sayısal becerileri, yani Türkçeyi doğru kullanma, okuma, anlama, kavrama ve dil hakimiyetiyle temel matematiksel ilişkilerden yararlanmasının ölçülmesi amaçlanmaktadır (“Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi”, 2021).

10 Aralık'ta görev süresi bitecek olan Özcan başkanlığında toplanan YÖK Genel Kurulu, Danıştay ve AİHM'nin kararlarına rağmen imam hatipler dahil meslek liselilere uygulanan farklı katsayıyı kaldırmıştır.

İmam hatip ve meslek liselerinde okuyan öğrenciler, genel liselerde okuyan öğrenciler gibi tüm alanlarda tercih yapabileceklerdir. Öğrencilerin puanları, seçtikleri alana göre farklı katsayılarla çarpılmadığından, tüm öğrenciler, bütün alanlarda puanının düşeceği kaygısı duymadan tercih yapabilecektir. Katsayı, tüm öğrenciler için, 0,12 ile çarpılacak. Genel liselerde okuyan öğrenciler de seçtikleri alan dışında, bir başka bölümden tercih yaptıklarında da katsayı engeli ile karşılaşmayacaklardır. Bu iki durumda da katsayı eşit olarak uygulanacaktır. Matematik bölümünde okuyan öğrenci, hukuk fakültesini ya da sosyalde okuyan öğrenci tıp fakültesini tercih ettiğinde puanı düşmeyecektir. Karar sonucunda sınav tekniğinde bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Meslek lisesi öğrencileri 10, 11, 12. sınıflarda LYS müfredatına dahil olan dersleri görmedikleri için katsayı eşitlense de başarılı olmaları zor olarak görülmekteydi. Katsayılar eşitlendiği için meslek liselerinin ek puanla girdiği bazı bölümlere şimdi öğrenciler tek katsayı olan 0,12 ile girmeye çalışacaktır. Kararla meslek liselerinin üniversiteye girmesi daha da zorlaşacaktı. Meslek liseliler, daha önce alanlarında tercih yaptıklarında, 0,15 katsayısı esas alınmaktaydı.

Alan avantajına devam; adayların, üniversiteye yerleştirilmelerine esas olmak üzere, yerleştirme puanlarının hesaplanmasında; Ağırlıklı Orta Öğretim Başarı Puanlarının yüzde 12'sinin YGS ile LYS de puanlarına eklenmesine karar verildi. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olan öğrenciler, alanlarıyla ilgili yükseköğretim programlarına yerleştirilirken AOBP'nin 0,06 ile çarpılarak, elde edilen puanın, puana eklenmesi uygulaması devam edecektir” denildi (“Artık katsayı yok”, 2021).

1.2.4. Günümüzde Meslek Elemanlarını Yetiştirmede Öne Çıkan Bölümler

Günümüzde öğrenciler tarafından en çok tercih edilen meslekler sıralanmaktadır.

1.2.4.1. Gıda Mühendisliği

Gıda Mühendisliği insanlığın temel ihtiyacı olan beslenme ihtiyacını en iyi şekilde karşılanmasını sağlamak için sektöre kalifiye eleman yetiştirmek üzere kurulmuştur.

Gıda Mühendisliği bölümünün amacı, gıda kaynaklarını en iyi şekilde koruyacak ve kullanacak, gıda sektörüne fayda ve katkı sağlayacak kişileri bilimsel eğitimler ile yetiştirerek sektöre kazandırmaktır.

Gıda Mühendisliği bölümün tercih etmeyi düşünen öğrencilerde disiplin, sorumluluk sahibi, hijyen kurallarına önem gösteren, dikkatli, gıda sektörüne ilgili olması aranan başlıca özellikler arasındadır.

Gıda Mühendisliği bölümünde, 4 yıllık lisans eğitimi verilmektedir. (“Gıda Mühendisliği”, 2021).

1.2.4.2. Bilgisayar Mühendisliği

Bilgisayar mühendisi çip, analog sensör, devre kartı, klavye, modem ve yazıcılar dahil olmak üzere bilgisayar donanım ve ekipmanlarının araştırılması, tasarlanması, geliştirilmesi ve test edilmesinden sorumludur. Temel olarak yazılım, programlama ve algoritma ile ilgilidir.

Bilgisayar mühendisi, bilişim sistemleri yöneticiliği, bilgisayar sistemleri analisti ve yazılım uygulamaları geliştiriciliği gibi farklı sahalarda uzman olabilmektedir.

Bilgisayar mühendisi olabilmek için, üniversitelerin 4 yıllık eğitim veren Bilgisayar Mühendisliği bölümünden mezun olma şartı bulunmaktadır. (“Bilgisayar Mühendisliği”, 2021).

1.2.4.3. *Mimarlık*

Mimarlık, yapı tasarımı ve mühendislik sanatı olarak bilinen bir disiplindir. Mimarlık bölümü bilim ile sanatı dengeli bir şekilde kullanarak göze hitap eden sağlıklı yapıların ortaya çıkması için çalışmalar gerçekleştirebilmeyi amaçlamaktadır.

Mimarlık, üniversitelerde Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi kapsamında eğitim veren 4 yıllık bir lisans bölümüdür (“ Mimarlık bölümü”, 2021).

1.2.4.4. *İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı*

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, tüm insanlar için yaşanabilir, sürdürülebilir, sağlıklı ve etik değerlere saygılı, estetik duygusu yüksek iç mekân ve çevresel tasarımların gerçekleştirilmesini sağlayacak elemanları yetiştirmeyi amaçlayan disiplinlerarası bir bölümdür.

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü üniversitelerde Mimarlık ve Mühendislik Fakülteleri kapsamında eğitimi verilmekte olan 4 yıllık bir lisans bölümüdür. (“İç mimarlık ve Tasarım”, 2021).

1.2.4.5. *Hukuk*

Hukuk, bireylerin diğer bireyler ve toplumlar arasında olan ilişkileri ayarlayan ve düzenleyen kuralların toplanmış halidir. Hukuk Fakültesinin amacı, anayasada yer alan yasaların, bireyler ve toplum arasındaki düzeni sağlayabilecek, bu sektörü içerisinde katkı ve fayda sağlayabilecek nitelikli insanları yetiştirmektir.

Hukuk bölümünde, 4 yıllık lisans eğitimi verilmektedir. Öğrencilerin 4 yıllık eğitimin sonunda 1 yıllık staj zorunlulukları bulunmaktadır (“Hukuk bölümü ”, 2021).

1.2.4.6. *Sosyoloji*

Toplum ve insanın etkileşimi üzerine çalışan bilim dalıdır. Modern toplumların bilimi şeklinde de tanımlanmaktadır (Yelken, 2008).

Bu bölümü birçok üniversitede yer alırken bazı üniversitelerde Fen-Edebiyat Fakültesi bünyesinde yer alırken, bazı üniversitelerde İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, bazı üniversitelerde ise Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültelerinde yer almaktadır. Lisans bölümü Sosyolojinin eğitim süresi 4 yıldır (“Sosyoloji bölümü ”, 2021).

1.2.4.7. Psikoloji

Psikoloji eğitimi üniversitelerde 4 yıllık bir lisans bölümüdür. Bu alandan mezun olmuş kişiye “psikolog” unvanı verilir ve sosyal, davranışsal veya bilişsel bir bilim adamı olarak nitelendirilirler. Psikologlar zihinsel işlevlerin bireysel ve sosyal davranıştaki rolünü anlamaya çalışırken, bilişsel işlevlerin ve davranışların altında yatan fizyolojik ve biyolojik süreçleri de araştırmaktadır) (“Psikoloji bölümü ”, 2021).

1.2.4.8. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO)

BESYO, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu şeklinde ifade edilmektedir. Spor Akademisi olarak da ifade edilen BESYO, geleceğin sporcuları ile beraber spor eğitmenlerini yetiştirmektedir. Özellikle beden eğitimi öğretmeni olabilmek için BESYO üzerinden eğitim görmek gerekir. 4 yıllık eğitim üzerinden gerçekleştirilen BESYO, Türkiye'deki birçok farklı üniversitede bulunmaktadır.

Beden eğitimi öğretmenliği başta olmak üzere, spor yöneticiliği ya da antrenör gibi mesleklere BESYO okuyarak mümkün olmaktadır. Ayrıca eğitimini alarak farklı spor dallarını yapmak adına, bu bölüm büyük bir öneme sahiptir. Olimpiyat sporları ve buna benzer sporların eğitimini alma imkânı sağlamaktadır.

Geleceğin sporcularını ve spor eğitmenlerini yetiştiren BESYO'yu kazanabilmek için, öncelikle üniversite sınavına girmek gerekmektedir. Bu bağlamda TYT ve AYT üzerinden ortalama alınmak suretiyle, öncelikle yazılı sınav tamamlanır. Ancak en az onun kadar önemli olan yetenek sınavına girmek gerekir.

Bu sınav fiziki olarak belli başlı bazı sınavlar üzerinden hazırlanır ve gerçekleştirilir.

Hem kapalı spor Salonu'nda hem de stadyumunda gerçekleştirilen aşamalı sınavların, sonuçlarının ortalaması alınmak suretiyle BESYO kazanılmaktadır. Bunların dışında sadece puan almak yeterli olmamaktadır. Her yıl çok fazla öğrenci BESYO'yu kazanmak ve orada öğrenim görmek için sınava girmektedir. Bu nedenlerden sıralama ya girmek büyük öneme sahip olmaktadır. Türkiye'nin farklı şehirlerinde BESYO bulunmasından dolayı, dereceye giren öğrenciler bu bölümde okuma hakkı elde etmektedirler (Besyo'yu Kazanmak ve Besyo'ya Girmek İçin Ne Yapılmalı, 2021).

1.2.4.9. Gastronomi Mutfak Sanatları

Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümü, mutfağa, yemeklere, yemek yapmaya ilgisi olan kişilerin, mutfak sanatları konusunda bilimsel eğitim alma olanağı sağlamaktadır. Yiyecekler ve içecekler hakkında detaylı bilgi alma, bilimsel ve sanatsal bir bakış açısına sahip olma gibi kazançları vardır. Verilen eğitimler sonucunda sektöre nitelikli personel sağlama amaçlanmaktadır. Bu bölümde yer almak isteyen bireyler için yemek ve yemek sanatlarına ilgisi olması eğitim hayatlarına yardımcı olmaktadır.

Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünde, bölümü okuyan öğrencilere 4 yıllık lisans eğitimi verilmektedir. Öğrencilerin 60 gün zorunlu stajları da bulunmaktadır. Bu bölümden mezun olan öğrenciler, Turizm sektörü ve restoranlarda lezzetli yemek sunumları hazırlayabilirler (“Gastronomi Mutfak Sanatları”, 2021).

1.2.4.10. Yazılım Mühendisliği

Yazılım mühendisliği (Software Engineering), yazılımlarla ilgilenen bir bilim dalıdır. Yazılım mühendisleri, yazılımları kullanacak kişilerle etkileşim halinde olarak onların ihtiyaçlarını anlamaya ve analiz etmeye çalışırlar. Analizlerin sonucunda en doğru uygulamayı tespit ederek öncelikle yazılımın omurgasını planlar.

Planlanan yazılımın kodlama aşamasında programcılar ile beraber çalışırlar. Yazılım tamamlanıp, kullanıcıya sunulduktan sonra oluşabilecek sorunlarla ilgilenirler.

Yazılım mühendisliği bölümü mezunları bilgisayar sistemlerinin kullanıldığı, geliştirildiği her sektörde çalışabilirler. Bankacılık, telekomünikasyon, otomotiv, hastane vb. sektörler örnek verilebilir. Yazılım mühendisliği alanında bilgi birikimine sahip çalışan sayısının sektörde az olması sebebiyle çok rahat iş bulunabilmektedir.

Yazılım mühendisliğinde eğitim süresi yazılım mühendisliği programı için 4 yıl, yazılım mühendisliği (MTOK) programı içinse 5 yıldır (“Yazılım Mühendisliği ”, 2021).

1.2.4.11. Tıp/Doktorluk

Tıp fakültesi 6 yıllık lisans eğitimidir. Bu 6 yıllık eğitim yaşamları içerisinde klinik eğitim, uygulamalı eğitim ve teorik eğitim almaktadırlar.

Bölümün amacı hastaların sağlık sorunlarını gidermek ve onları sağlıklarına kavuşturmadır. Bunun için Tıp biliminden yararlanarak kalıcı çözümler uygulamaktır.

Tıp Fakültesini başarıyla bitiren bireyler istemeleri durumunda TUS sınavına girerek uzmanlık yapmayı tercih edebilirler. Uzmanlık alanları; kardiyoloji, iç hastalıkları, dermatoloji, çocuk psikiyatrisi, patoloji, radyoloji, kulak-burun-boğaz hastalıkları, üroloji, enfeksiyon hastalıkları, göğüs hastalıklarıdır.

Tıp Fakültesi mezunlarının çalışabilecekleri başlıca yerler üniversite hastaneleri, özel hastaneler, eğitim ve araştırma hastaneleri, devlet hastaneleridir (“Tıp/Doktorluk ”, 2021).

1.2.4.12. Hemşirelik

Hemşireler, hasta bakımı, eğitim ve uygulama kapsamına yaklaşımları ile diğer sağlık hizmeti sağlayıcılarından ayırt edilebilir. Hemşireler, farklı reçete yetkisine sahip birçok uzmanlık alanında pratik yaparlar.

Hemşirelik bölümü, üniversitelerin Sağlık Bilimleri Yüksekokulu kapsamında eğitimi verilmekte olan 4 yıllık lisans bölümüdür. Hemşirelik bölümü sayısal puan türündendir.

Hemşireler; acil, cerrahi müdahale, iç hastalıkları, doğum, dahiliye, ruh sağlığı ve benzeri departmanlarda çalışabilirler. Bunların dışında hemşireler; özel ve devlet hastanelerinde, özel kliniklerde, okul revirlerinde, özel sağlık merkezlerinde cezaevlerinde ve huzurevlerinde de çalışabilmektedirler (“Hemşirelik bölümü”, 2021).

1.2.4.13. Adalet

Bu bölümü; mevcut sosyal adalet konularını yasal sistemler, hukuk ve kültürün arka planında inceleyen yenilikçi bir sosyal bilim programıdır. Hukukun ve hukuk metodolojisinin temelinde var olan hukuki problemlerin çözülmesinde rol oynayan; devleti oluşturan anayasada yer alan ve bütünlüğü koruyan ilkeleri benimseyen bir anlayışa sahip yetkin personellerin yetiştirildiği bölümdür.

Adalet bölümü 2 yıllık bir önlisans programıdır. Bu bölümde hâkim ve savcılara destek sağlayacak ara personel yetiştirilir. Ara personeller zabıt katipliği ile infaz ve koruma aşamalarında görev alabilirler.

2 yıllık önlisans diplomasını 4 yıllık lisans diplomasına tamamlamak isteyen öğrenciler Dikey Geçiş Sınavı (DGS) girebilirler. Bu sınavdan aldıkları puanlarla Halkla İlişkiler, Yönetim Bilişim Sistemleri, Bilgi ve Belge Yönetimi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, İşletme Bilgi Yönetimi, Reklamcılık ve Halkla İlişkiler ve Sağlık Yönetimi gibi bölümlere dikey olarak devam edebilirler (“Adalet bölümü”, 2021).

1.2.4.14. Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı

Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı; Sekreterlik çalışmaları, sekreter olarak çalışmak için gereken temel beceriler ve yetkinlikler ile donatılacak bölümleri ifade eder.

Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı, 2 yıllık bir önlisans bölümüdür. Bölüm yalnızca TYT puanına göre öğrenci kabul eder (“Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı”, 2021).

1.2.4.15. İnsan Kaynaklar Yönetimi

Bu bölümünün amacı globalleşen dünyada ve ticaret mücadelelerinin yoğun yaşandığı, şirketlerin çok uzun zamandan beri iş gücünü doğru kullanmaya çok önem vermektedir. Bu iş gücünün işlere uygun personellerin verilmesi için ve bunu organize edecek kişileri donanımlı ve etkili öğrenciler yetiştirmektir.

İnsan Kaynakları Yönetimi 2 yıllık (önlisans) ve 4 yıllık (lisans) programlardır. Öğrencilerin mezun olabilmesi için zorunlu stajlarını yapmaları gerekmektedir (“İnsan Kaynakları Yönetimi”, 2021).

1.2.4.16. Halkla İlişkiler ve Reklamcılık

Bu bölümü, şirket, kurum, kuruluş, organizasyon ya da bireyler adına marka algısının oluşturulması amacı ile iletişim araçlarının verimli bir şekilde kullanmayı öğretmeyi amaçlayan bir düzendir. Halkla ilişkiler ve reklamcılık alanı kişi, kurum ya da kuruluşların imajını yaratma ve yönetmeyi amaçlamaktır.

Bu bölümün eğitimine, üniversitelerde İletişim Fakültesi içerisinde verilmekte olup, 4 yıllık bir lisans bölümüdür.

Bu bölüm mezunları, kişileri, kurumları ya da kuruluşları halka tanıtmak ve marka bilinirliğini artırmak adına çalışmalar gerçekleştirmekle yükümlüdür (“Halkla İlişkiler ve Reklamcılık ”, 2021).

1.2.4.17. Halkla İlişkiler ve Tanıtım

Bu bölüm kişi, kurum ya da kuruluşların sahip oldukları marka değerlerinin halka doğru iletişim araçları ile ulaştırılmasını amaçlamaktadır.

Üniversitelerde 2 yıllık önlisans bölümü şeklinde eğitim verilmektedir. Daha sonra genç lisans olarak devam etmek isterse üniversitelerde İletişim Fakültesi bünyesinde yer alan 4 yıllık lisans bölümüne devam ederek lisan diploması almaya hak kazanabilmektedir (“Halkla İlişkiler ve Tanıtım ”, 2021).

Halkla markalar arasında bağlantı kurmak adına çeşitli çalışmalar gerçekleştirmektedir.

1.2.4.18. Muhasebe ve Finansman

Muhasebe, finansal işlemlerin kaydedilmesi, sıralanması, alınması, özetlenmesi ve sonuçların çeşitli rapor ve analizlerde sunulması ile birlikte kaydedilme işlemine verilen genel addır. Muhasebe aynı zamanda bu yukarıda saydıklarımızı yerine getiren bir çalışma ve meslek alanıdır.

Muhasebe, üniversitelerde Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu kapsamında eğitimi verilmekte olan 4 yıllık bir lisans bölümüdür. Muhasebe, 2020 yılından itibaren 4 farklı şekilde sadece 3 üniversitede bulunmaktadır.

Muhasebe eğitimini başarı ile tamamlayan mezunlar iş hayatındaki bazı iş olanakları şunlardır; şirketlerin finans departmanları, muhasebe büroları, mali müşavirlik büroları, mal müdürlükleri, vergi daireleri, defterdarlıklar, özel ve devlet Bankaları, sigorta şirketleri, ekonomik yatırım şirketleri gibi alanlarda çalışma fırsatı bulabilirler. Kamu kurumlarında çalışabilmek için Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS)'nden girerek istenilen puanı almaları gerekmektedir. Aynı zamanda muhasebe mezunları kendi kişisel bürolarını açabilirler ("Muhasebe ve Finansman ", 2021).

1.2.4.19. Çocuk Gelişim ve Eğitimi

Çocuk gelişimi ve eğitime bölümü, 0-18 yaş arasında yer alan normal gelişim gösteren, çalışan mülteci korunmaya muhtaç, engeli olan, suça itilmiş çocuklar ile hastanede yatan çocukların zihinsel, dil, sosyal, duygusal ve motor gelişimlerini ve bazı öz bakım becerilerini değerlendirebilen, tüm gelişim ve beceri alanları destekleme konusunda çocuğa, aileye, eğitimciye ve topluma hizmet eden çocuk gelişimcisi yetiştirmektedir.

Çocuk Gelişimi ve eğitimi bölümünün 2 yıllık (önlisans) ve 4 yıllık (lisans) programları bulunmaktadır. Öğrencilerin mezun olabilmesi için zorunlu stajlarını yapmaları gerekmektedir.

2 yıllık önlisans diplomasını 4 yıllık lisans diplomasına tamamlamak isteyen öğrenciler Dikey Geçiş Sınavı (DGS) girebilmektedirler ve sınav sonuçlarıyla; Çocuk Gelişimi (Lisans Bölümü), Okul Öncesi Öğretmenliği programlarına yerleşebilirler.

Bu programdan mezun olanlar çeşitli özel ve kamu kurumlarında Çocuk Gelişimcisi olarak görev yapmaktadırlar. Çocuk gelişimi ve eğitimi mezunları, eğitim kurumlarında, hastanelerde, sosyal hizmetler kurumları gibi alanlarda devam edebilirler. Söz konusu iş olanaklarının haricinde kişisel olarak özel kreşler açabilirler ve çocuk bakımı konusunda ailelere yardımcı olabilirler. (“Çocuk Gelişimi ve Eğitimi”, 2021).

İKİNCİ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Nicel bir araştırmadır. Araştırma kapsamında incelenen örneklem grubunun, meslek seçimi ve üniversite tercihlerini tespit etmek amacıyla uygun anket oluşturulmuş ve tarama yöntemlerinden tarama (survey) araştırması tekniği uygulanmıştır. Bu tekniğe göre; tekil tarama modellerine ait değişkenler tek tek ele alınırken, ilişkisel tarama modellerinde iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişki derecesi belirlenmeye çalışılmaktadır (Karasar 2017).

Çalışma bu yönüyle genel tarama modelleriyle analiz edilmiş olup, ilk etapta anket sorularının oluşturulması için kaynak taraması yapılmıştır. Daha sonra örneklem grubuna yönelik uygun anket soruları hazırlanarak, tezin amacında belirtilen bulgular saptanmaya çalışılmıştır. Bu bulgulara göre; Lise 11. ve Lise 12. sınıf öğrencilerinin meslek seçimlerini ve üniversite tercihlerini etkileyen faktörlerin neler olduğu yorumlanmıştır.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim öğretim döneminde mesleki ve teknik anadolu liselerinde öğrenim gören 11. ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, İstanbul Avrupa Yakasında yer alan mesleki ve teknik anadolu lisesi 11 ve 12. sınıflarında okuyan basit rastgele örnekleme tekniğiyle seçilen 1395 öğrencidir.

2.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu hazırlanmıştır. Bu da mesleki ve teknik anadolu lisesinde okumakta olan 11 ve 12. sınıf öğrencilerin üniversite ve meslek seçimini etkileyen etmenlerini anlamak üzere hazırlanan anket soru kâğıdı ile gerçekleştirilmiştir. Anket formumuz 2 bölümden oluşmaktadır. 1. bölümde

demografik bilgileri içeren 8 soru, 2. bölümde üniversite ve meslek seçimi ile ilgili 18 soru bulunmaktadır. Danışman hocamla birlikte 100 soruluk soru havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan soru havuzundan danışman hocam da dâhil alanında uzman 3 hocanın hem fikir olduğu sorular alınarak anket oluşturulmuştur.

Mesleki ve teknik lisesi öğrencilerinin üniversite basamağındaki bölüm ve meslek seçimini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla oluşturulan anket soruları örneklem grubuna uygulanmıştır.

2.4. VERİ ANALİZİ

Katılımcıların verdikleri cevaplar ilk olarak MS Excel programında düzenlenerek uygun kategorilere ayrılmıştır. Çeşitli demografik değişkenlere göre katılımcıların anket sorularına verdikleri cevapların yüzdeler ve frekans değerleri çapraz tablo analizi ve ki kare testi ile analizi yapılmıştır.

Bu araştırma ile ilgili istatistiksel analizler de yapılacak söz konusu hipotez testlerinde anlamlılık seviyesi $\alpha=0,05$ alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE İLİŞKİN BULGULAR

Demografik özelliklere ilişkin bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		N	%
Cinsiyet	Kız	813	58,3
	Erkek	582	41,7
	Toplam	1395	100,0
Yaş	17	698	50,0
	18	582	41,7
	19	86	6,2
	Diğer	29	2,1
Eğitim Gördükleri Bölüm	Adalet	21	1,5
	Bilişim Teknolojileri	311	22,3
	Büro Yönetimi	182	13,0
	Çocuk Gelişimi	82	5,9
	Diğer	425	30,5
	Elektrik-Elektronik	55	3,9
	Muhasebe-Finansman	50	3,6
	Pazarlama-Perakende	262	18,8
	Ulaştırma Hizmetleri	7	0,5
	Baba Mesleği	İşçi	746
Esnaf		130	9,3
Memur		60	4,3
Serbest Meslek		322	23,1
Emekli-Çalışmayan		137	9,8
Anne Mesleği	İşçi	275	19,7
	Esnaf	13	0,9
	Memur	18	1,3
	Serbest Meslek	20	1,4
	Ev Hanımı-Çalışmayan	1069	76,6
Baba Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	31	2,2
	İlköğretim	1034	74,1
	Ortaöğretim	300	21,5
	Lisans	30	2,2
Anne Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	135	9,7
	İlköğretim	1039	74,5
	Ortaöğretim	198	14,2
	Lisans	23	1,6
Aile Gelir Durumu	2.324 TL-3.000 TL	561	40,2
	3.001 TL-4.000 TL	356	25,5
	4.001 TL-5.000 TL	191	13,7

5.001 TL-6.000 TL	135	9,7
6.001 TL-7.000 TL	66	4,7
7.001 TL ve üzeri	86	6,2

Tablo 1 değerlendirildiğinde; araştırmaya katılan toplam 1395 katılımcının %58,3'ünün kız, %41,7'sinin erkek, %50'sinin 17 yaş, %41,7'sinin 18 yaş, %6,2'sinin 19 yaş ve %2,1'nin de diğer yaş kategorisinde buldukları tespit edilmiştir.

Katılımcıların bölümlerine göre dağılımlarında %1,5 ile adalet, %22,3 bilişim teknolojileri, %13,0 büro yönetimi, %5,9 çocuk gelişimi, %3,9 elektrik-elektronik, %3,6 muhasebe-finance, %18,8 pazarlama-perakende, %0,5 ulaştırma hizmetleri ve %30,5 diğer kategorileri sıralanmaktadır.

Katılımcıların baba mesleğine göre dağılımlarında %53,5'i işçi, %9,3'ü esnaf, %4,3'ü memur, %23,1'i serbest meslek ve %9,8'i emekli/çalışmayan olarak tespit edilmiştir. Anne mesleğine göre ise %19,7'i işçi, %0,9'u esnaf, %1,3'ü memur, %1,4'ü serbest meslek ve %76,6'ı ev hanımı/çalışmayan olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların baba eğitim durumuna göre dağılımlarında %2,2'si okur-yazar değil, %74,1'i ilköğretim, %21,5'i ortaöğretim ve %2,2'sinin lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim durumuna göre dağılımlarında %9,7'si okur-yazar değil, %74,5'i ilköğretim, %14,2'si ortaöğretim ve %1,6'nın lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların aile gelir durumuna göre dağılımlarında %40,2'si 2.324-3.000 tl arası, %25,5'i 3.001-4.000 tl arası, %13,7'si 4.001-5.000 tl arası, %9,7'si 5.001-6.000 tl arası, %4,7'si 6.001-7.000 tl arası ve %6,2'sinin 7.001 tl üzeri gelire sahip olduğu tespit edilmiştir.

3.2. ÜNİVERSİTE VE MESLEK SEÇİMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Katılımcıların üniversite ve meslek seçimine ilişkin bulgular aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Meslek Seçiminde Tercihlerine Etki Eden Belirleyiciler ile Cinsiyet Değişkenine İlişkin Dağılımlar

Size göre aşağıdakilerden hangisi meslek seçiminde daha belirleyicidir?	Cinsiyet			
	Kız	Erkek	Toplam	
Aile	N	18	25	43
	%	2.2 %	4.3 %	3.1 %
İlgi-Yetenek	N	478	345	823
	%	58.8 %	59.3 %	59.0 %
Meslekte Çalışan Yakınların Teşviki	N	6	12	18
	%	0.7 %	2.1 %	1.3 %
İş Bulma Kolaylığı	N	249	130	379
	%	30.6 %	22.3 %	27.2 %
Ücret	N	62	70	132
	%	7.6 %	12.0 %	9.5 %
Toplam	N	813	582	1395
	%	100.0 %	100.0 %	100.0 %
χ^2 Test Sonuçları				
	Değer	df (sd)	P	
χ^2	24.913	4	< .001	
N	1395			

***df (sd): Serbestlik derecesi**

Tablo 2 değerlendirildiğinde; katılımcıların meslek seçiminde belirleyici etken değişkenine göre dağılımlarında %59,0'u ilgi-yetenek, %27,2'si iş bulma kolaylığı, %9,5'i ücret, %3,1'i aile, %1,3'ü meslekte çalışan yakınların teşviki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların meslek seçimini değişkenine göre ilgi-yetenek etkeni kızlarda %58,8, erkeklerde %59,3 ile en yüksek oran olarak tespit edilirken, iş bulma kolaylığı kızlarda %30,6, erkeklerde %22,3, ücret kızlarda %7,6, erkeklerde %12,0, aile kızlarda %2,2, erkeklerde %4,3 ve meslekte çalışan yakınların teşviki kızlarda %0,7, erkeklerde %2,1 olarak tespit edilmiştir.

Yapılan ki kare testi sonucunda meslek seçimi nedenleri faktörü ile cinsiyet faktörü arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$ H1 hipotezi kabul edilmiştir).

Tablo 3. Katılımcıların Okumakta Olduğu Bölümü Sevme Durumu ile Cinsiyet Değişkenine İlişkin Dağılımlar

		Cinsiyet		
		Kız	Erkek	Toplam
Şu an okumakta olduğunuz bölümü seviyor musunuz?	N	542	365	907
	%	66.7 %	62.7 %	65.0 %
Evet	N	271	217	488
	%	33.3 %	37.3 %	35.0 %
Hayır	N	813	582	1395
	%	100.0 %	100.0 %	100.0 %
χ² Test Sonuçları				
		Değer	df (sd)	P
χ ²		2.329	1	0.127
N		1395		

Tablo 3 değerlendirildiğinde; katılımcıların okumakta olduğu bölümü seviyor olma durumu değişkenine göre dağılımlarında %65,0'inin evet, %35,0'inin hayır yanıtı verdiği görülmektedir. Ayrıca katılımcıların cinsiyetlerine göre kızların %66,7'sinin okuduğu bölümü sevdiği, %33,3'ünün sevmediği tespit edilirken, erkeklerin %62,7'sinin okuduğu bölümü sevdiği, %37,3'ünün sevmediği tespit edilmiştir.

Yapılan ki kare testi sonucunda okumakta olduğu bölümü sevme faktörü ile cinsiyet faktörü arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$ H2 hipotezi ret edilmiştir).

Tablo 4. Katılımcıların Üniversite Tercihini Yapmayı Düşünme Durumu ile Cinsiyet Değişkenine İlişkin Dağılımlar

		Cinsiyet		
		Kız	Erkek	Toplam
Üniversite Tercihini Yapmayı Düşünüyor Musunuz?	N	763	500	1263
	%	93.8 %	85.9 %	90.5 %
Evet	N	50	82	132
	%	6.2 %	14.1 %	9.5 %
Hayır	N	813	582	1395
	%	100.0 %	100.0 %	100.0 %
χ² Test Sonuçları				

	Değer	df (sd)	p
χ^2	24.956	1	<.001
N	1395		

Yapılan ki kare testi sonucunda üniversite tercih etme faktörü ile cinsiyet faktörü arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$ H3 hipotezi kabul edilmiştir).

Tablo 4 değerlendirildiğinde; katılımcıların üniversite tercihi yapma düşünme değişkenine göre dağılımlarında %90,5'inin evet, %9,5'inin hayır yanıtı verdiği görülmektedir. Ayrıca katılımcıların cinsiyetlerine göre üniversite tercih yapma durumlarında kızların %93,8'inin üniversite tercihi yapmayı düşündüğü, %6,2'sinin üniversite tercihi yapmayı düşünmediği tespit edilirken, erkeklerin %90,5'inin üniversite tercihi yapmayı düşündüğü, %14,1'inin üniversite tercihi yapmayı düşünmediği tespit edilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Tercih Edeceği Üniversitenin Yaşanılan Şehirde Olmasına Dikkat Etme Durumu ile Cinsiyet Değişkenine İlişkin Dağılımlar

		Cinsiyet		
Tercih edeceğiniz üniversitenin yaşadığınız il ya da yakın çevrenizde olmasına dikkat eder misiniz?		Kız	Erkek	Toplam
Evet	N	586	366	952
	%	72.1 %	62.9 %	68.2 %
Hayır	N	227	216	443
	%	27.9 %	37.1 %	31.8 %
Toplam	N	813	582	1395
	%	100.0 %	100.0 %	100.0 %
χ^2 Test Sonuçları				
		Değer	df (sd)	p
χ^2		13.224	1	<.001
N		1395		

Tablo 5 değerlendirildiğinde; katılımcıların tercih etmek istediği üniversitenin yaşadığı ile yakın olması değişkenine göre dağılımlarında %68,2'sinin evet, %31,8'inin hayır yanıtı verdiği görülmektedir. Ayrıca katılımcıların cinsiyetlerine göre tercih etmek istediği üniversitenin yakın olması değişkeninde kızların %72,1'inin

yakın, %27,9'unun uzakta olmasını istediği tespit edilirken, erkeklerin %62,9'unun yakın, %37,1'inin uzak olmasını istediği tespit edilmiştir.

Yapılan ki kare testi sonucunda tercih edecekleri üniversitenin konumu faktörü ile cinsiyet faktörü arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$ H4 hipotezi kabul edilmiştir).

Tablo 6. Katılımcıların Okumakta Olduğu Mesleki Alan ile Okumakta Olduğu Bölümü Sevme Durumlarına İlişkin Dağılımlar

Şu an okumakta olduğunuz mesleki alan	Şu an okumakta olduğunuz bölümü seviyor musunuz?			
		Evet	Hayır	Toplam
Adalet	N	17	4	21
	%	1.9 %	0.8 %	1.5 %
Bilişim Teknolojileri	N	212	99	311
	%	23.4 %	20.3 %	22.3 %
Büro Yönetimi	N	127	55	182
	%	14.0 %	11.3 %	13.0 %
Çocuk Gelişimi	N	58	24	82
	%	6.4 %	4.9 %	5.9 %
Diğer	N	301	124	425
	%	33.2 %	25.4 %	30.5 %
Elektrik-Elektronik	N	43	12	55
	%	4.7 %	2.5 %	3.9 %
Muhasebe-Finansman	N	35	15	50
	%	3.9 %	3.1 %	3.6 %
Pazarlama-Perakende	N	112	150	262
	%	12.3 %	30.7 %	18.8 %
Ulaştırma Hizmetleri	N	2	5	7
	%	0.2 %	1.0 %	0.5 %
Toplam	N	907	488	1395
	%	100.0 %	100.0 %	100.0 %
χ^2 Test Sonuçları				
	Değer	df (sd)		p
χ^2	78.943	8		< .001
N	1395			

Tablo 6. değerlendirildiğinde; katılımcıların okumakta olduğu mesleki alan değişkenine göre dağılımlarında %30,5'inin diğer, %22,3'ünün bilişim teknolojileri, %18,8'inin pazarlama-perakende, %13,0'ünün büro yönetimi, %5,9'unun çocuk gelişimi, %3,9'unun elektrik-elektronik, %3,6'sının muhasebe-finansman, %1,5'inin adalet ve %0,5'inin ulaştırma hizmetleri bölümlerinde okuduğu tespit edilmiştir.

Toplam 1395 katılımcının 907'si şu an okumakta olduğunuz bölümü sevdiği, 488'inin okuduğu bölümü sevmediği tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların okumakta olduğu mesleki alan ile bölümünü sevme durumlarına göre; diğer alanlardaki toplam 425 öğrencinin 301'i bölümü sevdiği 124'ünün sevmediği, bilişim teknolojileri alanındaki toplam 311 öğrencinin 212'si bölümünü severken 99'unun sevmediği, büro yönetimi alanındaki toplam 182 öğrencinin 127'si bölümünü severken 55'inin sevmediği, çocuk gelişimi alanındaki toplam 82 öğrencinin 58'i bölümünü severken 24'ünün sevmediği, elektrik-elektronik alanındaki toplam 55 öğrencinin 43'ü bölümünü severken 12'inin sevmediği, muhasebe-finance alanındaki toplam 50 öğrencinin 35'i bölümünü severken 15'inin sevmediği, adalet alanındaki toplam 21 öğrencinin 17'si bölümünü severken 4'ünün sevmediği tespit edilirken, olumsuz anlamda çıkan sonuçlar arasında ise; pazarlama-perakende alanındaki toplam 262 öğrencinin 112'sinin okuduğu bölümü sevdiği 150'sinin sevmediği ve ulaştırma hizmetleri alanındaki toplam 7 öğrencinin 2'sinin okuduğu bölümü sevdiği 5'inin sevmediği tespit edilmiştir.

Yapılan ki kare testi sonucunda öğretim gördükleri mesleki alan faktörü ile okudukları bölümü sevme/sevmeme faktörü arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$ H₅ hipotezi kabul edilmiştir).

Tablo 7. Katılımcıların Okumakta Olduğu Mesleki Alan ile Almış Olduğu Eğitim ve Okuduğu Mesleki Bölüm Meslek Seçiminizde Önemli Olma Durumlarına İlişkin Dağılımlar

Şu an okumakta olduğunuz mesleki alan	Almış olduğunuz eğitim ve okuduğunuz mesleki bölüm, meslek seçiminizde önemli bir faktör oluşturmaktadır mıdır?		
	Evet	Hayır	Toplam
Adalet	N 13 % 1.6 %	8 1.4 %	21 1.5 %
Bilişim Teknolojileri	N 187 % 22.3 %	124 22.3 %	311 22.3 %
Büro Yönetimi	N 98 % 11.7 %	84 15.1 %	182 13.0 %
Çocuk Gelişimi	N 63 % 7.5 %	19 3.4 %	82 5.9 %
Diğer	N 280 % 33.4 %	145 26.0 %	425 30.5 %
Elektrik-Elektronik	N 33 % 3.9 %	22 3.9 %	55 3.9 %
Muhasebe-Finance	N 33 % 3.9 %	17 3.1 %	50 3.6 %
Pazarlama-Perakende	N 128	134	262

	%	15.3 %	24.1 %	18.8 %
Ulaştırma Hizmetleri	N	3	4	7
	%	0.4 %	0.7 %	0.5 %
Toplam	N	838	557	1395
	%	100.0 %	100.0 %	100.0 %
χ^2 Test Sonuçları				
	Değer	df (sd)		p
χ^2	33.894	8		< .001
N	1395			

Yapılan ki kare testi sonucunda öğretim gördükleri mesleki alan faktörü ile eğitim gördükleri bölümün meslek seçimlerindeki etkili olup/olmama faktörü arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$ H7 hipotezi kabul edilmiştir).

Tablo 7 değerlendirildiğinde; 1395 katılımcının 838'i almış olduğu eğitim ve okuduğu mesleki bölümün meslek seçiminde önemli olduğunu, 557'sinin önemli olmadığını belirttiği tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların almış olduğu eğitim ve okuduğu mesleki bölümün meslek seçiminde önemli bulma ile okumakta olduğu mesleki alan durumlarına göre; diğer alanlardaki toplam 425 öğrencinin 280'i önemli olduğunu 145'inin önemli olmadığını, bilişim teknolojileri alanındaki toplam 311 öğrencinin 187'si önemli olduğunu 124'ünün önemli olmadığını, büro yönetimi alanındaki toplam 182 öğrencinin 98'i önemli olduğunu 84'ünün önemli olmadığını, çocuk gelişimi alanındaki toplam 82 öğrencinin 63'ü önemli olduğunu 19'unun önemli olmadığını, elektrik-elektronik alanındaki toplam 55 öğrencinin 33'ü önemli olduğunu 17'sinin önemli olmadığını, muhasebe-finance alanındaki toplam 50 öğrencinin 33'ü önemli olduğunu 17'sinin önemli olmadığını, adalet alanındaki toplam 21 öğrencinin 13'ü önemli olduğunu 8'ünün önemli olmadığını belirttiği tespit edilirken, olumsuz anlamda çıkan sonuçlar arasında ise; pazarlama-perakende alanındaki toplam 262 öğrencinin 128'inin almış olduğu eğitim ve okuduğu mesleki bölümün meslek seçiminde önemli olduğunu 134'ünün önemli olmadığını ve ulaştırma hizmetleri alanındaki toplam 7 öğrencinin 3'ünün almış olduğu eğitim ve okuduğu mesleki bölümün meslek seçiminde önemli olduğunu 4'ünün önemli olmadığını belirttiği tespit edilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Baba Mesleği ile Baba/Anne Mesleğinin Meslek Seçiminde Örnek Olma Durumlarına İlişkin Dağılımlar

Baba Mesleği	Babanın ya da annesinin mesleği, meslek seçiminizde size örnek oluyor mu?		
	Evet	Hayır	Toplam
İşçi	N 666	80	746
	% 53.9 %	50.0 %	53.5 %
Esnaf	N 112	18	130
	% 9.1 %	11.3 %	9.3 %
Memur	N 54	6	60
	% 4.4 %	3.8 %	4.3 %
Serbest Meslek	N 286	36	322
	% 23.2 %	22.5 %	23.1 %
Emekli-Çalışmıyor	N 117	20	137
	% 9.5 %	12.5 %	9.8 %
Toplam	N 1235	160	1395
	% 100.0 %	100.0 %	100.0 %
χ^2 Test Sonuçları			
	Değer	df (sd)	P
χ^2	2.607	4	0.626
N	1395		

Tablo 8 değerlendirildiğinde; katılımcıların baba mesleği değişkenine göre dağılımlarında %53,5'i işçi, %23,1'i serbest meslek, %9,8'i emekli-çalışmıyor, %9,3'ü esnaf, %4,3'ünün memur olduğu tespit edilmiştir. Toplam 1395 katılımcının 1235'i babanın ya da annesinin mesleği meslek seçiminde örnek olduğu, 160'ının olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların babanın ya da annesinin mesleği meslek seçiminde örnek olma ile baba mesleği durumlarına göre; işçi olanlardaki toplam 746 öğrencinin 666'sı örnek olduğu 80'i olmadığı, serbest meslek olanlardaki toplam 322 öğrencinin 286'sı örnek olduğu 36'ı olmadığı, emekli-çalışmıyor olanlardaki toplam 137 öğrencinin 117'si örnek olduğu 20'si olmadığı, esnaf olanlardaki toplam 130 öğrencinin 112'si örnek olduğu 18'i olmadığı, memur olanlardaki toplam 60 öğrencinin 54'ü örnek olduğu 6'ı olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan ki kare testi sonucunda öğrencilerin babalarının meslekleri faktörü ile öğrencilerin seçtikleri meslek faktörü arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$ H7 hipotezi ret edilmiştir).

Tablo 9. Katılımcıların Anne Mesleği ile Baba/Anne Mesleğinin Meslek Seçiminde Örnek Olma Durumlarına İlişkin Dağılımlar

Anne Mesleği	Babanın ya da annesinin mesleği, meslek seçiminizde size örnek oluyor mu?		
	Evet	Hayır	Toplam
İşçi	N 244	31	275
	% 19.8 %	19.4 %	19.7 %
Esnaf	N 12	1	13
	% 1.0 %	0.6 %	0.9 %
Memur	N 16	2	18
	% 1.3 %	1.3 %	1.3 %
Serbest Meslek	N 16	4	20
	% 1.3 %	2.5 %	1.4 %
Ev Hanımı-Çalışmıyor	N 947	122	1069
	% 76.7 %	76.3 %	76.6 %
Toplam	N 1235	160	1395
	% 100.0 %	100.0 %	100.0 %
χ^2 Test Sonuçları			
	Değer	df (sd)	P
χ^2	1.632	4	0.803
N	1395		

Tablo 9 değerlendirildiğinde; katılımcıların anne mesleği değişkenine göre dağılımlarında %76,6'sı ev hanımı-çalışmıyor, %19,7'si işçi, %1,4'ü serbest meslek, %1,3'ü memur, %0,9'unun esnaf olduğu tespit edilmiştir. Toplam 1395 katılımcının 1235'i babanın ya da annesinin mesleği meslek seçiminde örnek olduğu, 160'ının olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların babanın ya da annesinin mesleği meslek seçiminde örnek olma ile anne mesleği durumlarına göre; ev hanımı-çalışmıyor olanlardaki toplam 1069 öğrencinin 947'si örnek olduğu 112'si olmadığı, işçi olanlardaki toplam 275 öğrencinin 244'ü örnek olduğu 31'i olmadığı, serbest meslek olanlardaki toplam 20 öğrencinin 16'sı örnek olduğu 4'ü olmadığı, memur olanlardaki toplam 18 öğrencinin 16'sı örnek olduğu 2'si olmadığı, esnaf olanlardaki toplam 13 öğrencinin 12'si örnek olduğu 1'i olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan ki kare testi sonucunda öğrencilerin annelerinin meslekleri faktörü ile öğrencilerin seçtikleri meslek faktörü arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$ H8 hipotezi ret edilmiştir).

Tablo 10. Katılımcıların Aile Gelir Düzeyleri ile Vakıf (Özel) Üniversitelerinde Okumayı Düşünme Durumlarına İlişkin Dağılımlar

Aile Gelir Düzeyi		Okumak istediğiniz bölüme devlet üniversitesine puanınız yetmezse, aynı bölümü vakıf (özel) üniversitesinde okumayı düşünür müsünüz?		
		Evet	Hayır	Toplam
2.324- 3.000 TL	N	340	221	561
	%	41.8 %	38.0 %	40.2 %
3.001- 4.000 TL	N	203	153	356
	%	25.0 %	26.3 %	25.5 %
4.001- 5.000 TL	N	109	82	191
	%	13.4 %	14.1 %	13.7 %
5.001- 6.000 TL	N	83	52	135
	%	10.2 %	8.9 %	9.7 %
6.001- 7.000 TL	N	39	27	66
	%	4.8 %	4.6 %	4.7 %
7.001 TL üzeri	N	39	47	86
	%	4.8 %	8.1 %	6.2 %
Toplam	N	813	582	1395
	%	100.0 %	100.0 %	100.0 %
χ^2 Test Sonuçları				
	Değer	df (sd)	P	
χ^2	8.097	5	0.151	
N	1395			

Tablo 10 değerlendirildiğinde; katılımcıların aile gelir düzeyleri dağılımlarında %40,2'sinin 2.324-3.000 TL, %25,5'inin 3.001-4.000 TL, %13,7'sinin 4.001-5.000 TL, %9,7'sinin 5.001-6.000 TL, %4,7'sinin 6.001-7.000 TL ve %6,2'sinin 7.001 TL üzeri geliri olduğu tespit edilmiştir. Toplam 1395 katılımcının 813'ü okumak istediğiniz bölüm için devlet üniversitesine puanı yetmezse, aynı bölümü vakıf (özel) üniversitesinde okumayı düşündüğü, 582'inin düşünmediği tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların okumak istediğiniz bölüm için devlet üniversitesine puanı yetmezse, aynı bölümü vakıf (özel) üniversitesinde okumayı düşünme ile aile gelir düzeyi durumlarına göre; 2.324-3.000 TL geliri olanlardaki toplam 561 öğrencinin 340'ı özel (vakıf) üniversitesinde okumayı düşündüğü 221'i düşünmediği, 3.001-4.000 TL geliri olanlardaki toplam 356 öğrencinin 203'ü özel (vakıf) üniversitesinde okumayı düşündüğü 153'ü düşünmediği, 4.001-5.000 TL geliri olanlardaki toplam 191 öğrencinin 109'u özel (vakıf) üniversitesinde okumayı düşündüğü 82'si düşünmediği, 5.001-6.000 TL geliri olanlardaki toplam 135 öğrencinin 83'ü özel (vakıf) üniversitesinde okumayı düşündüğü 52'si düşünmediği, 6.001-7.000 TL geliri

olanlardaki toplam 66 öğrencinin 39'u özel (vakıf) üniversitesinde okumayı düşündüğü 27'si düşünmediği, 7.001 TL üzeri geliri olanlardaki toplam 86 öğrencinin 39'u özel (vakıf) üniversitesinde okumayı düşündüğü 47'si düşünmediği tespit edilmiştir.

Yapılan ki kare testi sonucunda aile gelir düzeyi faktörü ile vakıf üniversitesini tercih etme faktörü arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$ H9 hipotezi ret edilmiştir).

Tablo 11. Katılımcıların Aile Gelir Düzeyi ile Seçeceği Mesleğin Ekonomik Getirisinin Meslek Seçiminde Önemli Olma Durumlarına İlişkin Dağılımlar

Aile Gelir Düzeyi	Seçeceğiniz mesleğin ekonomik getirisi, meslek seçiminde önemli bir faktör müdür?			
		Evet	Hayır	Toplam
2.324- 3.000 TL	N	506	55	561
	%	41.0 %	34.2 %	40.2 %
3.001- 4.000 TL	N	309	47	356
	%	25.0 %	29.2 %	25.5 %
4.001- 5.000 TL	N	166	25	191
	%	13.5 %	15.5 %	13.7 %
5.001- 6.000 TL	N	120	15	135
	%	9.7 %	9.3 %	9.7 %
6.001- 7.000 TL	N	62	4	66
	%	5.0 %	2.5 %	4.7 %
7.001 TL üzeri	N	71	15	86
	%	5.8 %	9.3 %	6.2 %
Toplam	N	1234	161	1395
	%	100.0 %	100.0 %	100.0 %
χ^2 Test Sonuçları				
	Değer	df (sd)		P
χ^2	7.968	5		0.158
N	1395			

Tablo 11 değerlendirildiğinde; katılımcıların aile gelir düzeyleri dağılımlarında %40,2'sinin 2.324-3.000 TL, %25,5'inin 3.001-4.000 TL, %13,7'sinin 4.001-5.000 TL, %9,7'sinin 5.001-6.000 TL, %4,7'sinin 6.001-7.000 TL ve %6,2'sinin 7.001 TL üzeri geliri olduğu tespit edilmiştir. Toplam 1395 katılımcının 1234'ü seçeceği mesleğin ekonomik getirisinin meslek seçiminde önemli olduğu, 161'inin olmadığını düşündüğü tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların seçeceği mesleğin ekonomik

getirisinin meslek seçimi önemi ile aile gelir düzeyi durumlarına göre; 2.324-3.000 TL geliri olanlardaki toplam 561 öğrencinin 506'sı seçeceği mesleğin ekonomik getirisinin meslek seçiminde önemli olduğu 55'i olmadığı, 3.001-4.000 TL geliri olanlardaki toplam 356 öğrencinin 309'u seçeceği mesleğin ekonomik getirisinin meslek seçiminde önemli olduğu 47'si olmadığı, 4.001-5.000 TL geliri olanlardaki toplam 191 öğrencinin 166'sı seçeceği mesleğin ekonomik getirisinin meslek seçiminde önemli olduğu 25'i olmadığı, 5.001-6.000 TL geliri olanlardaki toplam 135 öğrencinin 120'si seçeceği mesleğin ekonomik getirisinin meslek seçiminde önemli olduğu 15'i olmadığı, 6.001-7.000 TL geliri olanlardaki toplam 66 öğrencinin 62'si seçeceği mesleğin ekonomik getirisinin meslek seçiminde önemli olduğu 4'ü olmadığı, 7.001 TL üzeri geliri olanlardaki toplam 86 öğrencinin 71'i seçeceği mesleğin ekonomik getirisinin meslek seçiminde önemli olduğu 15'i olmadığını düşündüğü tespit edilmiştir.

Yapılan ki kare testi sonucunda aile gelir düzeyi faktörü ile seçmek istediği mesleğin geliri faktörü arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$ H10 hipotezi ret edilmiştir).

Tablo 12. Katılımcıların Tercih Yapmak İstedikleri Bölüm ile Üniversitede Tercih Etmeyi Düşündüğü Bölüm Hakkında Bilgi Alma Durumlarına İlişkin Dağılımlar

Tercih Yapmak İsteddiği Bölüm	Üniversitede tercih etmeyi düşündüğünüz bölüm hakkında bilgi aldınız mı?			
	N	Evet	Hayır	Toplam
Bilişim – Yazılım	22	70	92	
	% 7.2 %	6.4 %	6.6 %	
İşletme – İktisat	11	23	34	
	% 3.6 %	2.1 %	2.4 %	
Sanat – Spor	3	62	65	
	% 1.0 %	5.7 %	4.7 %	
Eğitim	12	70	82	
	% 3.9 %	6.4 %	5.9 %	
Hukuk	13	66	79	
	% 4.2 %	6.1 %	5.7 %	
Mühendislik	25	81	106	
	% 8.1 %	7.4 %	7.6 %	
Kamu Hizmetleri	29	194	223	
	% 9.4 %	17.8 %	16.0 %	
Sağlık	7	44	51	
	% 2.3 %	4.0 %	3.7 %	
Diğer	177	375	552	
	% 57.7 %	34.5 %	39.6 %	

Belirsiz	N	8	103	111
	%	2.6 %	9.5 %	8.0 %
Toplam	N	307	1088	1395
	%	100.0 %	100.0 %	100.0 %
χ^2 Test Sonuçları				
	Değer	df (sd)	p	
χ^2	77.207	9	<.001	
N	1395			

Tablo 12 değerlendirildiğinde; 1395 katılımcının 307'i üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi sahibi olduğunu, 1088'sinin bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların tercih yapmak istediği bölüm değişkenine göre dağılımlarında %39,6'sının diğer, %16,0'sının kamu hizmetleri, %8,0'inin belirsiz, %7,6'sının mühendislik, %6,6'sının bilişim-yazılım, %5,9'unun eğitim, %5,7'sinin hukuk, %4,7'sinin sanat-spor, %3,7'sinin sağlık ve %2,4'ünün işletme-iktisat bölümlerini tercih etmek istediği tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi sahibi olma durumu ile tercih yapmak istediği bölüm durumlarına göre; diğer bölümleri tercih etmek isteyen toplam 552 öğrencinin 177'si üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi sahibi olduğunu 375'inin bilgi sahibi olmadığı, kamu hizmetleri bölümünü tercih etmek isteyen toplam 223 öğrencinin 29'u üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi sahibi olduğunu 194'ünün bilgi sahibi olmadığı, bölüm tercihi belirsizlerde toplam 111 öğrencinin 8'i üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi sahibi olduğunu 103'ünün bilgi sahibi olmadığı, mühendislik bölümünü tercih etmek isteyen toplam 106 öğrencinin 25'i üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi sahibi olduğunu 81'inin bilgi sahibi olmadığı, bilişim-yazılım bölümünü tercih etmek isteyen toplam 92 öğrencinin 22'si üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi sahibi olduğunu 70'inin bilgi sahibi olmadığı, eğitim bölümlerini tercih etmek isteyen toplam 82 öğrencinin 12'si üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi sahibi olduğunu 70'inin bilgi sahibi olmadığı, hukuk bölümünü tercih etmek isteyen toplam 79 öğrencinin 13'ü üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi sahibi olduğunu 66'sının bilgi sahibi olmadığı, sanat-spor bölümlerini tercih etmek isteyen toplam 65 öğrencinin 3'ü üniversitede tercih

etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi sahibi olduğunu 62'sinin bilgi sahibi olmadığı, sağlık bölümünü tercih etmek isteyen toplam 51 öğrencinin 7'si üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi sahibi olduğunu 44'ünün bilgi sahibi olmadığı, işletme-iktisat bölümünü tercih etmek isteyen toplam 34 öğrencinin 11'i üniversitede tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi sahibi olduğunu 23'ünün bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan ki kare testi sonucunda tercih etmek istedikleri bölüm faktörü ile bölümler hakkında bilgi alma durumu faktörü arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$ H11 hipotezi kabul edilmiştir).

Tablo 13. Katılımcıların Tercih Yapmak İstedikleri Bölüm ile Okumakta Olduğu Mesleki Bölümün İdeallerindeki Meslekle Örtüşme Durumlarına İlişkin Dağılımlar

Tercih Yapmak İstedikleri Bölüm	Şu an okumakta olduğunuz mesleki bölüm ile ideallerinizdeki meslek örtüşüyor mu?		
	Evet	Hayır	Toplam
Bilişim – Yazılım	N 20	72	92
	% 5.4 %	7.0 %	6.6 %
İşletme – İktisat	N 6	28	34
	% 1.6 %	2.7 %	2.4 %
Sanat – Spor	N 10	55	65
	% 2.7 %	5.4 %	4.7 %
Eğitim	N 22	60	82
	% 5.9 %	5.9 %	5.9 %
Hukuk	N 13	66	79
	% 3.5 %	6.5 %	5.7 %
Mühendislik	N 11	95	106
	% 3.0 %	9.3 %	7.6 %
Kamu Hizmetleri	N 43	180	223
	% 11.6 %	17.6 %	16.0 %
Sağlık	N 6	45	51
	% 1.6 %	4.4 %	3.7 %
Diğer	N 202	350	552
	% 54.3 %	34.2 %	39.6 %
Belirsiz	N 39	72	111
	% 10.5 %	7.0 %	8.0 %
Toplam	N 372	1023	1395
	% 100.0 %	100.0 %	100.0 %
χ^2 Test Sonuçları			
	Değer	df (sd)	p
χ^2	69.283	9	< .001
N	1395		

Tablo 13 değerlendirildiğinde; 1395 katılımcının 372'si şu an okumakta olduğu mesleki bölüm ile ideallerindeki mesleğin örtüştüğü, 1023'ünün örtüşmediği tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların şuan okumakta olduğu mesleki bölüm ile ideallerindeki mesleğin örtüştüğü ile tercih yapmak istediği bölüm durumlarına göre; diğer bölümleri tercih etmek isteyen toplam 552 öğrencinin 202'si şuan okumakta olduğu mesleki bölüm ile ideallerindeki mesleğin örtüştüğü 350'sinin örtüşmediği, kamu hizmetleri bölümünü tercih etmek isteyen toplam 223 öğrencinin 43'ü şuan okumakta olduğu mesleki bölüm ile ideallerindeki mesleğin örtüştüğü 180'inin örtüşmediği, bölüm tercihi belirsizlerde toplam 111 öğrencinin 39'u şuan okumakta olduğu mesleki bölüm ile ideallerindeki mesleğin örtüştüğü 72'sinin örtüşmediği, mühendislik bölümünü tercih etmek isteyen toplam 106 öğrencinin 11'i şuan okumakta olduğu mesleki bölüm ile ideallerindeki mesleğin örtüştüğü 85'inin örtüşmediği, bilişim-yazılım bölümünü tercih etmek isteyen toplam 92 öğrencinin 20'si şuan okumakta olduğu mesleki bölüm ile ideallerindeki mesleğin örtüştüğü 72'sinin örtüşmediği, eğitim bölümlerini tercih etmek isteyen toplam 82 öğrencinin 22'si şuan okumakta olduğu mesleki bölüm ile ideallerindeki mesleğin örtüştüğü 60'ının örtüşmediği, hukuk bölümünü tercih etmek isteyen toplam 79 öğrencinin 13'ü şuan okumakta olduğu mesleki bölüm ile ideallerindeki mesleğin örtüştüğü 66'sının örtüşmediği, sanat-spor bölümlerini tercih etmek isteyen toplam 65 öğrencinin 10'u şuan okumakta olduğu mesleki bölüm ile ideallerindeki mesleğin örtüştüğü 55'inin örtüşmediği, sağlık bölümünü tercih etmek isteyen toplam 51 öğrencinin 6'sı şuan okumakta olduğu mesleki bölüm ile ideallerindeki mesleğin örtüştüğü 45'inin örtüşmediği, işletme-iktisat bölümünü tercih etmek isteyen toplam 34 öğrencinin 6'sı şuan okumakta olduğu mesleki bölüm ile ideallerindeki mesleğin örtüştüğü 28'inin örtüşmediği tespit edilmiştir.

Yapılan ki kare testi sonucunda tercih etmek istedikleri bölüm faktörü ile şu anda öğrenim gördükleri mesleki bölümün ideallerini karşılama durumu faktörü arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$ H12 hipotezi kabul edilmiştir).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma içerisinde yapılan istatistiksel analizlerde bulunan test sonuçları aşağıdaki tabloda bir bütün olarak verilmiştir.

HİPOTEZLER	Ki KARE DEĞERLERİ	df (sf)	p	KARAR
H1 Katılımcıların meslek seçiminde tercihlerine etki eden belirleyiciler ile cinsiyet değişkeni dağılımları arasında ilişki vardır.	24.913	4	< .001	Kabul
H2 Katılımcıların okumakta olduğu bölümümü sevme durumu ile cinsiyet değişkeni dağılımları arasında ilişki vardır.	2.329	1	0.127	Ret
H3 Katılımcıların üniversite tercihi yapmayı düşünme durumu ile cinsiyet değişkeni dağılımları arasında ilişki vardır.	24.956	1	< .001	Kabul
H4 Katılımcıların tercihi edeceği üniversitenin yaşanılan şehirde olmasına dikkat etme durumu ile cinsiyet değişkeni dağılımları arasında ilişki vardır.	13.224	1	< .001	Kabul
H5 Katılımcıların okumakta olduğu mesleki alan ile okumakta olduğu bölümü sevme durumu dağılımları arasında ilişki vardır.	78.943	8	< .001	Kabul
H6 Katılımcıların okumakta olduğu mesleki alan ile almış olduğu eğitim ve okuduğu mesleki bölüm meslek seçiminde önemli olma durumu dağılımları arasında ilişki vardır.	33.894	8	< .001	Kabul
H7 Katılımcıların baba mesleği ile baba/anne mesleğinin meslek seçiminde örnek olma durumu dağılımları arasında ilişki vardır.	2.607	4	0.626	Ret
H8 Katılımcıların anne mesleği ile baba/anne mesleğinin meslek seçiminde örnek olma durumu dağılımları arasında ilişki vardır.	1.632	4	0.803	Ret
H9 Katılımcıların aile gelir düzeyleri ile vakıf (özel) üniversitelerinde okumayı düşünme durumu dağılımları arasında ilişki vardır.	8.097	5	0.151	Ret
H10 Katılımcıların aile gelir düzeyi ile seçeceği mesleğin ekonomik getirisinin meslek seçiminde önemli olma durumu dağılımları arasında ilişki vardır.	7.968	5	0.158	Ret
H11 Katılımcıların tercih yapmak istediği bölüm ile üniversite tercih etmeyi düşündüğü bölüm hakkında bilgi alma durumu dağılımları arasında ilişki vardır.	77.207	9	< .001	Kabul
H12 Katılımcıların tercih yapmak istediği bölüm ile okumakta olduğu mesleki bölümün ideallerindeki meslekle örtüşme durumu dağılımları arasında ilişki vardır.	69.283	9	< .001	Kabul

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde H1, H3, H4, H5, H6, H11 ve H12 numaralı hipotezler de yer alan iddialar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yani söz konusu değişkenler arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Diğer hipotezlerde (H3, H7, H8, H9 ve H10) istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yani söz konusu değişkenler arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Örneklem gurubunu oluşturan meslek lisesi 11 ve 12. sınıf öğrencilerine uygulanan anket sonuçlarından elde edilen bulguların sonuçları, tezin hipotezleri doğrultusunda incelenmiştir.

Öğrencilerin meslek tercihlerinde “ilgi- yetenek” ve “iş bulma kolaylığı” her iki cinsiyette de belirleyici etken olarak tespit edilmiştir. Çurğatay (2010) benzer şekilde yaptığı çalışmada mezun olduğunda iş bulma kolaylığının meslek seçiminde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Genellikle ergenlik evresinde birey etrafında önemli kişilerden (anne-baba, öğretmen, akraba, arkadaş, vb.) etkilenmiş olsa da meslek seçerken kendileri karar vermektedir. Ayrıca öğrenciler daha çok anne ve babalarından etkilendiklerini belirtmişlerdir (Atlı ve Gür (2019). Özcan (2010) ise anadolu meslek lisesi öğrencilerinin ailelerin yönlendirmesiyle birlikte kendi tercihleri olduğunu ifade etmiştir.

Öğrencilerin okumakta olduğu bölümü sevme durumları incelendiğinde her iki cinsiyette de yaklaşık %65 oranla okuduğu bölümü sevdiği sonucu tespit edilmiştir. Vurucu (2010), meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimini araştırdığı çalışmasında çok yüksek oranla öğrencilerin mesleğini sevdiğini belirtirken, hemşirelik bölümü öğrencilerinin katıldığı başka bir çalışmada ise öğrencilerin yarısının mesleğini sevdiği bulunmuştur.

Üniversite tercihi yapmayı düşünme durumlarında %90’lık bir oranla öğrenciler üniversite tercihi düşünmektedir. Cinsiyetlerine göre kıyasladığımızda kızlarda erkeklere göre üniversite tercihi yapma düşüncesi daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu faktörlerle ilgili daha önce yapılan bir bulguya rastlanmamıştır. Bu konu hakkında bir çalışma yapılarak literatüre katkı sağlanabilir.

Tercih edeceği üniversite yaşadığı ile yakın olma durumuna göre 3 kişiden 2’si yakın olmasını isterken, kızlar erkeklere göre daha fazla okumak istediği üniversitenin yaşadığı yere yakın olmasını istemektedir. Ailenin yaşadığı yere yakınlığının veya

ulaşım kolaylığının, üniversite seçiminde etkin rol oynadığını söylemek mümkündür (Cüneyt, 2012). Az gelişmiş bölgelerdeki üniversitelerde öğrencilerin ekonomik nedenleri ve yaşanan yere yakınlığı değerlendirilerek ailelerinin taleplerine uygun davrandıkları, büyükşehirdeki öğrencilerin ise eğitim koşullarını göz önünde bulundurarak karar aldıkları ifade edilebilir (Şanlıer ve Şener, 2001; Yakar ve ark., 2016).

Öğrencilerin en çok okuduğu bölümü sevmeye oranları sırasıyla “Bilişim Teknolojileri”, “Pazarlama-Perakende” ve “Büro Yönetimi” olarak dikkat çekmektedir. Okuduğu bölümü sevmeye durumları incelendiğinde “Adalet” ve “Elektrik- Elektronik” bölümlerinin seçilme oranları diğer bölümlere göre çok daha fazla olduğu görülürken, “Pazarlama-Perakende” ve “Ulaştırma Hizmetleri” bölümlerinde ise okuduğu bölümü sevmeyenlerin oranının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Özcan (2010)’da yapmış olduğu çalışmada ise almış olduğu eğitimin ve okuduğu bölümün, meslek seçiminde önemli olduğunu belirten öğrencilerin sayısı önemsiz olduğunu belirtenlerden fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca okuduğu mesleki alana göre önemli bulanların sayısı “Çocuk Gelişimi” bölümünde diğer bölümlere göre daha fazla oranda iken, “Pazarlama-Perakende” ve “Ulaştırma Hizmetleri” bölümlerinde önemsiz bulanların sayısı önemli bulanlara göre daha fazladır. Öğrenciler lise eğitimleri doğrultusunda bölüm tercihi yaparken; ilgi ve yeteneklerine göre ise mesleki tercihlerini yapmaktadırlar.

Öğrencilerin şu an okumakta oldukları mesleki bölüm meslek seçiminde önemli bir faktör oluşturmaktadır. Gelecekte üniversite ve meslek tercihinde şu an okudukları bölüm onlar için önemli bir faktördür. Okudukları mesleki bölümler gelecekteki hayatını idame edecekleri meslek olarak karar verebilecekleri sonucunu vermiştir. Bu faktörlerle ilgili daha önce yapılan bir bulguya rastlanmamıştır. Bu konu hakkında bir çalışma yapılarak literatüre katkı sağlanabilir.

Öğrencilerin %80’i anne veya baba mesleğinin meslek seçiminde örnek olduğunu belirtmiştir. Baba mesleklerine göre öğrencilerin babalarının yarısı işçi, dörtte biri serbest meslek çalışanı olduğu görülmektedir. Babası “memur” ve “işçi” olan öğrenciler meslek tercihinde daha fazla örnek olduğunu belirtmiştir. Anne mesleğine göre ise, öğrencilerin annelerinin %76,6’sı ev hanımı- çalışmıyor, yaklaşık %20’sinin ise işçi olduğu görülmektedir. Anne mesleği, “Esnaf olanlarda meslek

seçiminde örnek olma oranı diğerlerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yelken (2008), anne ve babanın mesleği öğrencinin meslek seçimine etki ettiğini ifade etmiştir. Genel olarak araştırmalar anne-baba dışında yakın akrabaların da mesleğe giriş sürecinde kişiyi etkilese de yakın akrabaların etkilerinin düşük düzeyde olduğu görülmektedir (Bentolila ve ark., 2010)

Öğrencilerin aile gelirleri incelendiğinde %65'lik bir oranın 4.000 TL'nin altında geliri olduğu görülmektedir. Buna rağmen bu gelire sahip aileleri olan öğrencilerin yarıdan fazlası özel (vakıf) üniversitesine gitmeyi düşündüğü görülmektedir. 7.000 TL ve üzeri geliri olanlar da ise tam tersi bir durumla yarıdan fazlası özel (vakıf) üniversiteye gitmeyi düşünmüyor. 2010 da yapılan bir çalışmada ise ailelerinin aylık ortalama geliri 4000 TL ve üstü olan öğrencilerin %50'si bir devlet üniversitesine puanı yetmez ise vakıf (özel) üniversitende okumak istediklerini belirtmiştir (Çurğatay, 2010).

Hangi gelir düzeyine ait olursa olsun, meslek seçiminde öğrencilerin tamamına yakını, mesleğin ekonomik getirisinin meslek seçiminde önemli bir etken olduğu belirtmiştir. Çurğatay (2010) meslek seçiminde, mesleğin ekonomik getirisinin önemli bir faktör olduğunu doğrulamaktadır. Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde karşılaştıkları sorunların belirlendiği çalışmada, Kars ve diğerleri (2014) öğrencilerin mesleki tercihlerini ilk sırada iş olanakları, ikinci sırada ilgi yeteneklerine uygunluk, üçüncü sırada da ekonomik getirinin etkilediği tespit etmişlerdir.

Üniversite de hangi bölümü tercih edecek olursa olsun öğrencilerin büyük çoğunluğu bölüm hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Farklı çalışmalarda da öğrencilerin seçmek istedikleri bölümler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir Çurğatay (2010). Öğrenciler bölümler ve meslekler hakkında detaylı seminer ve bilgilendirmeler ile aydınlatılmaya ve ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmeye ihtiyaçları vardır. Yelken'in (2008) daha önce yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin hangi bölümü tercih edecek olursa olsun çoğunlukla bölüm hakkında bilgi sahibi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu da gösteriyor ki çalışmanın yapıldığı yıldan bu yana öğrencilere üniversite de yer alan bölümler hakkında yeterli bilgi verilmediği. Bura da okul rehber öğretmenlerine büyük bir görev düşmektedir. Öğrenciler için hayati önem taşıyan bu konu üzerinde durulması gerektiği dikkat çekmektedir.

Öğrencilerin çok büyük bir bölümü okumakta oldukları alan ile ideallerindeki üniversite tercihi yapmak istedikleri bölümlerin örtüşmediğini belirtmiştir. Benzer bir sonuç Yelken'in (2008) çalışmasında da görülmüştür. O tarihten bu zamana kadar bu konuda olumlu bir durum oluşmamış olması gençlerimiz için kayıp yıllar olmaktadır.

ÖNERİLER

Bu araştırmayla elde edilen bulgulara, yorumlara ve sonuçlara göre, yapılacak yeni araştırmalara dair öneriler aşağıda verilmiştir:

- Okullarda sürdürülen rehberlik hizmetleri aracılığıyla tanıtıcı mesleki faaliyetler ve tanıma teknikleri vasıtasıyla öğrencilerin kendi özelliklerini fark etmeleri ve tanımları sağlanmalıdır.
- Daha erken yaşlardan başlayarak mesleki rehberlik ve yönlendirme etkinlikleri gerçekleştirilmelidir.
- Öğrencilerin yetenek, ilgi ve mesleki değerlerine yönelik meslekler tespit edilerek mesleki tanıtımlar yapılmalıdır.
- Öğrencilere üniversite ve bölümleri hakkında okul rehber öğretmenleri tarafından bilgilendirilmeler yapılmalıdır.
- Mesleki gelişimlere yardımcı olabilmesi açısından veli-öğretmen-öğrenci diyalogu oluşturulmalı ve rehber öğretmenler tarafından çocukların bireysel özellikleri hakkında aileler bilgilendirilmelidir.
- ÖSYM tercihleri için ek puan veren veya vermeyen üniversiteler hakkında öğrencilere bilgilendirmeler yapılmalıdır.
- Tüm dünyayı ve Türkiye'yi de etkisi altına alan Korona hastalığının sebep olduğu Pandemi sürecinden dolayı meslek liselerinde örgün eğitime yalnızca 12. sınıflar ve uygulama dersleri için diğer sınıflar belirli dönemlerde geçmişlerdir. Bu nedenden dolayı fazla örneklem grubuna ulaşamadık. Daha büyük bir örneklem grubu ile bu konuda yeni bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

Abdullah, A. & Gür, S. H. (2019). Lise Öğrencilerinin Meslek Tercihleri ve Bu Tercihlerine Etki Eden Faktörler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1).

Artık Katsayı Yok (2011) Erişim adresi:
<https://www.milliyet.com.tr/gundem/artik-katsayi-yok>

Aytaç S. (2005). *Çalışma Yaşamında Kariyer - İstanbul : 4 Nokta Maatbaacılık*.

Bakircioğlu R. (2003). *İlköğretim Ortaöğretim ve Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma - Ankara : İhtiyaç Yayıncılık, 2003*.

Başaran, S. (1991). *Endüstri Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Lise Meslek Dalları ile Yüksek Öğretimde Seçmek İstedikleri Meslekler Arasındaki İlişki// Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. - İstanbul : Marmara Üniversitesi, 1991*.

Bentolila, S., Michelacci, C., & Suarez, J. (2010). Social Contacts and Occupational Choice. *Economica*, 77(305).

Besyo Açılımı Nedir? Besyo'yu Kazanmakve Besyoya Girmek İçin Ne Yapılmalıdır. (2021) Erişim adresi:<https://www.milliyet.com.tr/egitim/besyo-acilimi>

Bozgedik, A. (2017).*Eğitimde Yeni Bir Model Olan Temel Lise Öğrencilerinin Üniversite ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü)*.

Cüneyt, A. (2012). *Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler: İktisadi ve idari Bilimler Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1).

Çakar, M.,Kulaksızoğlu, A. (1997). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Denetim Odağı Düzeylerinin Karşılaştırılması. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9

Çınar, Ç. (2011). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimi Kararlarında Benlik Algısının Önemi (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü)*.

Çurğatay, V. (2010). *Üniversite Sınavına Girecek Öğrencilerin Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler: Malatya'daki Lise Son Sınıf Öğrencileri Uygulaması (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)*.

Fidan, V. (2019). *Meslek Seçiminde Kariyer Karar Verme Zorlukları: İzmir İlindeki Denizcilik Meslek Liseleri ile Diğer Liselerdeki Son Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Anabilim Dalı Denizcilikte Emniyet, Güvenlik ve Çevre Yönetimi Programı Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İzmir*.

Gencin Meslek Seçimini Etkiyen Faktörler (2007) Erişim adresi: <http://www.ekipnormarazon.com/MeslekSeçimi/Bir> Gencin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler.

Karasar, N. (2017). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Nobel Akademik Yayıncılık.

Kariyer Sözlüğü: İş, Meslek ve Kariyer Kavramları (2021) Erişim adresi: // <http://www.kamilkasaci.com.2021>.

Gıda Mühendisliği (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Bilgisayar Mühendisliği (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Mimarlık bölümü (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

İç mimarlık ve Tasarım (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Hukuk bölümü (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Sosyoloji bölümü (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Psikoloji bölümü (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Gastronomi Mutfak Sanatları (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Yazılım Mühendisliği (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Tıp/Doktorluk (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Hemşirelik bölümü (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Adalet bölümü (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

İnsan Kaynakları Yönetimi Bölümü nedir (2021) Erişim adresi: <https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü nedir (2021) Erişim adresi:
<https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Halkla İlişkiler ve Tanıtım nedir (2021) Erişim adresi:
<https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü nedir (2021) Erişim adresi: Erişim adresi:
<https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Muhasebe ve Finansman Bölümü nedir (2021) Erişim adresi: Erişim adresi:
<https://www.kariyer.net/bolumler/nedir2021>

Kars, V., Arslan, N., Erik, L., Avcı, N., Bucaktepe, P. G., Celepkolu, T., & Şahin, H. A. (2014). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçiminde Karşılaştığı Sorunlar ve Bu Sorunların Anksiyete ve Depresyonla İlişkisi. Dicle Tıp Dergisi, 41(1).

Kaya, Z. (1988). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimindeki Sosyo-Ekonomik Faktörler. İ. Ü Sosyal Bilimleri Fakültesi, İstanbul.

Kuzgun, Y. (2006). Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı, Nobel Yayınları.

Kuzgun, Y. (1982). Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımalarına Etkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Kuzgun, Y. (1989). Mesleki ve Rehberlik Ders Notları- Ankara.

Kuzgun, Y. (1995). Kendini Değerlendirme Envanteri El Kitabı - Ankara : Ö.S.Y.M.

Kuzgun, Y. (2003). Meslek Rehberliği ve Danışmanlığa Giriş - Ankara : Nobel Yayın Dağıtım.

Kuzgun, Y. (1992). Rehberlik ve Psikolojik Danışma - Ankara : ÖSYM Yayınları.

Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F. (1996). Mesleki Olgunluk Ölçeği El Kitabı - Ankara : M.E. B. Talim ve Terbiye Kurulu Bşk. Yayınları.

Mesleki Gelişim Kuramı- Donald E. Super (2019) Erişim adresi:
www.bilgicik.com / Mesleki Gelişim Kuramı (Donald E. Super)

Meslek Seçimi ile İlgili Kuramlar (2019) Erişim adresi: www.nkfu.com /
Meslek Seçimi ile İlgili Kuramlar. - 24 12 2019.

Mesleki Olgunluk (2019) Erişim adresi: <https://kpssnotlar.com>>
Default./Meslekiolgunkluk2019

Mesleki Gelişim Süreci (2019) Erişim adresi:
<https://www.tedankara.k12.tr./Meslekigelisimsureci2019>

Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme (2021) Erişim adresi:
https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/ybarut/58024/pf004_sunump_unite8.pdf

Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2021) Erişim adresi:
[https://tr.wikipedia.org/wiki/Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi-11 Mayıs 2021](https://tr.wikipedia.org/wiki/Ölçme_Secme_ve_Yerlestirme_Merkezi-11_Mayis_2021)

Özcan, M. (2010). Anadolu Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okudukları Okulu Seçme Nedenleri ve Gelecek Beklentileri (Yayımlanmış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Özguven, İ. (1999). Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik - Ankara: PDREM Yayınları.

Pişkin, M. ve Yeşilyaprak, B. (2011). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya - Ankara : Pegem Yayıncılık.

Şanlıer, N. & Şener, H. F. (2001). Mesleki Eğitim Fakültesinin Çeşitli Bölümlerinde Okuyan Öğrencilerin Eğitim Gördükleri Bölümlerden Memnun Olma Durumları ve Beklentileri. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, (1.cilt), 7-9 Haziran 2001. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Şengün, G. Y., & Pişkin, M. T. D. (2013). Lise Öğrencilerinin Alan Seçimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi (Yayımlanmış Doktora Tezi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı).

TTK - 1983.

Uysal, Ş. (1970). Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri (No. 12). Yeni Desen Matbaası.

Vurucu, F. (2010). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yakar, L., Odabaş, M. & Gündeğer, C. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Üniversiteyi Seçme Nedenlerinin İkili Karşılaştırma Yöntemiyle Ölçeklenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38.

Yavuzer, H., & Kahraman, A. B. (2014). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ve Öğrenci Profili. Kapadokya Tarih ve Sosyal Bilimler Dergisi.

Yelken, K. (2008). Orta Öğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi).

EKLER

EK-A Anket

Başlık: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Üniversite ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Tespiti' İstanbul İli Avrupa Yakası Uygulaması''

Bu araştırmanın amacı, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin üniversite ve meslek tercihlerinde hangi faktörleri dikkate alarak tercihlerini yaptıklarını belirlemek için durum tespiti yapmaktır. Gerçek durumu ortaya çıkartabilmek için anketteki sorulara vereceğiniz cevaplar önem arz etmektedir. Anket aracılığı ile elde edilen veriler yalnızca akademik amaçlar için kullanılacaktır. Araştırmaya göstermiş olduğunuz ilgi ve destekleriniz için teşekkür ederim.

Arzu DEMİR

Prof. Dr. Burhan ÇİL

Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İşletme Bölümü Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Danışman

ANKET FORMU

1. Cinsiyetiniz: Kız Erkek
2. Yaşınız: 17 18 19 Diğer
3. Şu an okumakta olduğunuz mesleki alan:
 Muhasebe ve finansman Büro Yönetimi Bilişim Teknolojileri
 Adalet Pazarlama ve Perakende Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
 Elektrik-Elektronik Grafik ve Fotoğrafçılık Ulaştırma Hizmetleri
 Diğer.....
4. Baba Mesleği:
5. Anne Mesleği:
6. Baba eğitim durumu:
 Okur yazar değil İlkokul Ortaokul
 Lise/ dengi okul Fakülte / Yüksekokul Mezunu
7. Anne eğitim durumu:
 Okur yazar değil İlkokul Ortaokul
 Lise / dengi okul Fakülte / Yüksekokul Mezunu
8. Ailenizin ortalama geliri ne kadardır?
 2.324 TL-3.000 TL 3.001 TL-4.000 TL 4.001 TL-5.000 TL
 5.001 TL-6.000 TL 6.001 TL-7.000 TL 7.001 TL ve üzeri
9. Mesleki ve Teknik Anadolu lisesine kayıt olmanızda kimin / neyin etkisi oldu?
 Arkadaş Aile Akrabalar Çevrenin etkisi
 Öğretmenler, diğer okul personeli Meslek lisesi mezunları Kendim istedim.
 Teog sınavının sonucu
10. Size göre aşağıdaki etkenlerden hangisi meslek seçiminde daha belirleyicidir?
 Ailenin isteği Ücretinin yüksek olması İlgi ve yeteneklerime uygun olması

() Prestijinin yüksek olması () Mezun olduğumda iş bulma imkânının kolaylığı

() Meslekte çalışan yakınların teşviki

11. Şu an okumakta olduğunuz bölümü seviyor musunuz?

() Evet

() Hayır

12. Almış olduğunuz eğitim ve okuduğunuz mesleki bölüm, meslek seçiminizde önemli bir faktör oluşturmakta mıdır?

() Evet

() Hayır

13. Üniversite tercihi yapmayı düşünüyor musunuz?

() Evet

() Hayır

Cevabınız Evet, ise tercih etmeyi düşündüğünüz bölüm/meslek nedir?

Yazınız.....

13. soruya 'EVET' cevabı verenler diğer soruları cevaplayacaktır.

14. Bir dershaneye devam ediyor musunuz?

() Evet

() Hayır

15. Üniversitede tercih etmeyi düşündüğünüz bölüm hakkında bilgi aldınız mı?

() Evet

() Hayır

16. 'Bir okula, bölüme gireyim de ne olursa olsun.' Düşüncesinde misiniz?

() Evet

() Hayır

17. Şu an okumakta olduğunuz mesleki bölüm ile ideallerinizdeki meslek örtüşüyor mu?

() Evet

() Hayır

18. Üniversite tercihinizi kendi ilgi ve yeteneğinize göre mi yapmayı düşünüyorsunuz?

() Evet

() Hayır

19. Lisedeki başarınızın, üniversite tercihi ile ilişkili olduğunu düşünüyor musunuz?

() Evet

() Hayır

20. Tercih edeceğiniz üniversitenin yaşadığınız il ya da yakın çevrenizde olmasına dikkat eder misiniz?

() Evet

() Hayır

21. Okumak istediğiniz bölüme devlet üniversitesine puanınız yetmezse, aynı bölümü vakıf (özel) üniversitesinde okumayı düşünür müsünüz?

() Evet

() Hayır

22. Tercih edeceğiniz üniversitenin sunduğu eğitim imkânlarının zenginliği (çift anadal imkânı, yurtdışı imkânları, kaliteli staj imkânları) sizin tercihinizde etkili midir?

() Evet

() Hayır

23. Tercih edeceğiniz üniversitenin mezunlarının işe yerleşme oranının yüksek olması sizin tercihinizde etkili midir?

() Evet

() Hayır

24. Seçeceğiniz mesleğin toplumdaki statüsüne ve size sağlayacağı role dikkat eder misiniz?

() Evet

() Hayır

25. Sececeğiniz mesleğin ekonomik getirisi, meslek seçiminde önemli bir faktör müdür?

Evet

Hayır

26. Babanın ya da annenin mesleği, meslek seçiminizde size örnek oluyor mu?

Evet

Hayır

